

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Liviu Groza, *Dr. Cornel Corneanu - cuvântări și articole*, Ed. Nagard, Lugoj 2012, 306 pp. (text și ilustrații)

Cunoscutului istoric L.Groza îi revine meritul de a înfațișa în cartea prezentă viața și scrisul "unei personalități ce a jucat un rol important în viața Banatului și nu numai(...).Mă refer - precizează IPS Dr.Nicolae,Mitropolitul Banatului ,în "Rememorare"(p.5) - mai ales la actul de la 1 decembrie 1918 când s-a aflat în fruntea delegației ce a mers la Alba Iulia". După ce îi prezintă viața și activitatea Dr.-ului C. Corneanu(p.11-23), autorul nostru (detalii despre dânsul în cartea "Liviu Groza, 1932-2012", Nagard, Lugoj 2012) reproduce întâi cuvântările celui ce s-a dovedit un remarcabil orator, discursuri rostite cu felurite prilejuri. Urmează (în p.183-295) articolele publicate în presa vremii, în care se scot în evidență nume de prima mărime ale vieții bisericești și nu numai; nu sunt uitați reprezentanții românimii din domeniul militar. În continuare sunt redate copertile cărților imprimate de C. Corneanu, precum: *Ideea bănățeană*, Dr. Alexandru Mocsonyi, Biserica Banatului, *Trecute vieți din granița bănățeană et alia*. E regretabil faptul ca o arhivă din Banat n-a răspuns la

solicitările îndreptățite ale autorului. Cu toate acestea,volumul de față are valoarea sa desosebită. Îl felicitam sincer pe dl colonel Liviu Groza, rugându-l să scoată la lumina tiparului noi lucrări (de aceeași însemnatate) care interesează evident pe specialiștii - și pe cititorii obișnuiți - din Biserica și Stat

Pr. prof. dr. Vasile Muntean

Părintele Gheorghe Colțea, *Poteci de lumină. Douăzeci și una de trepte spre rai. Gânduri rostite*, Editura Andreiana, Sibiu, 2013, 374 pp.

De la bun început, doresc să recunosc și dezvălui adevărul că am apreciat întotdeauna, activitatea, bogată, frumoasă, densă și consistentă, multiplă și variată a *Părintelui protopop Gheorghe Colțea*, articolele, interviurile pe care le-a acordat sau discursurile și predicile pe care le-a susținut, în diferite împrejurări și cu diferite ocazii, altfel spus, toată activitatea sa pastoral-misionară, caracterul și cultura foarte vastă și solidă de care dispune, de asemenea (și) dragostea sfinției sale pentru cultura, arta și spiritualitatea autentică!...

Sunt de-a dreptul mișcat și impresionat de capacitatea și puterea

preacucernicieii sale de muncă susținută, pe care o desfășoară, cu timp și fără timp, și bine face că are această atitudine față de viață, față de semenii și cunoscuții săi, care nu sunt puțini și care, dacă sunt sinceri și onești, îl apreciază și îl admiră foarte mult, fiindu-i cât se poate de recunoscători, așa cum încerc să-i fiu și eu!...

Cu alte cuvinte, Părintele Protopop Gheorghe Colțea este cunoscut iubitorilor de credință autentică și de înaltă spiritualitate prin cuvintele sale de o vibrație duhovnicească profundă și veritabilă sa credință, transmise nouă și prin emisiunile Radio și TV Trinitas ale Patriarhiei Române, difuzate în ultimii ani. Nu există suflet creștin românesc, iubitor de frumos și de viață spirituală, care, cunoscându-l, auzindu-l sau văzându-l, pe drum sau la locul său de muncă, în mașină sau în fața ecranului de televizor, să nu fi fost mișcat de cuvintele pline de sensibilitate, credință, iubire și dăruire ale sale, izvorâte din preaplinul unei inimi bogate în experiențe și sensibile în a le împărtăși și altora, spre descoperirea adevăratei căi spre desăvârșire și prin împreună călătorie pe „poteci” de credință.

O astfel de cunoaștere a sufletului său larg, în care Dumnezeu și aproapele ocupă locuri privilegiate, ne oferă, deci, lucrarea sa *Poteci de lumină. Douăzeci și una de trepte spre rai. Gânduri rostite*, publicată la Editura Andreiana, a Mitropoliei Ardealului, în anul 2013.

Altfel spus, volumul cu dialoguri ale Părintelui protopop George

Colțea, din cadrul unor emisiuni și interviuri de la Radio Trinitas, realizate, majoritatea, de către Părintele Cătălin Dumitrescu de la Sibiu, a apărut anul trecut, la Editura Arhiepiscopiei Sibiului. Cartea aceasta „*Poteci de Lumină. Douăzeci și una de trepte spre Rai*” adună, în cele, peste 374 de pagini, multe dintre „Gândurile rostite” de către Părintele pe calea undelor.

Prefața Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Laurențiu Streza – Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, ce deschide volumul, arată prețuirea pe care i-o acordă Înaltpreasfinția Sa Părintelui Protopop Gheorghe Colțea, nu doar pentru calitățile sale administrative, de preot și protopop de reală și înaltă vocație sacerdotală și profesională, ci și pentru calitățile sale omenești. Din bogata experiență de viață duhovnicească fiecare avem ce învăța.

Distinsul arhipăstor al Ardealului Șagunian ne dezvăluie faptul că prezentul volum constituie „un alt mod al Preacucernicieii Sale de a veni spre cei care îl cunosc sau spre cei care încă nu-l cunosc deplin, prin dialoguri care au devenit carte” (p. 6), autorul „făcându-se el însuși «treaptă» și «scară», prin chipul întreitii sale slujiri: la altarul parohiei sale din Moeciu de Jos, la «altarul» administrației bisericești, ca protopop de Bran-Zărnești, și, nu în ultimul rând, la «altarul» propriei sale familii” (p. 7-8).

Cu alte cuvinte, lucrarea de față transcrie douăzeci și unu de dialoguri purtate în cadrul emisiunilor

posturilor de Radio sau TV Trinitas ale Patriarhiei Române, la care Sfinția Sa a fost invitat de onoare, douăzeci și una de experiențe de viață duhovnicească, de credință ortodoxă și simțire creștină.

Această carte debutează cu o „Însemnare biografică”, un autentic portret în cuvinte, în care Părintele Gheorghe Colțea își mărturisește unele din momentele și evenimentele capitale ale vieții și formării sale umane, teologice și spirituale. Din paginile acestui capitol se remarcă dragostea și recunoștința pe care o poartă părinților săi trupești, precum și părinților săi spirituali, între care strălucesc învățătorii și profesorii săi din școală, din Seminar și Facultate, și, în mod deosebit, Ierarhul său. În fiecare din momentele importante și formative ale vieții sale Părintele a căutat să regăsească pașii lui Dumnezeu în lume și în sufletul său (p. 15).

După această prezentare de suflet este inserat un *Prolog*, în care este descrisă ideea constituirii acestui volum, prin publicarea interviurilor realizate și din meditațiile asupra unor texte și evenimente capitale din istoria mântuirii neamului omenesc, intenția sa fiind de a prezenta experiențele și sentimentele sale, capabile să îmbunătățească viața morală a cititorului, „într-un limbaj accesibil mulțimilor de oameni care nu au studiat teologia sau filosofia” (p. 25). Note dominante sunt sinceritatea, fidelitatea și continuitatea față de textul biblic și gândirea Sfinților Părinți, „respectarea învățaturii de credință și

a valorilor, create de înaintașii noștri, tezaurizate de Biserică” (p. 26).

Caracterizându-se, Părintele Protopop ne-a lăsat pagini de reală antologie creștină. Puține sunt, în literatura duhovnicească, paginile de lirismul acestora, din care se reflectă smerenia, buna-cuviință, omenia, credința, dragostea de toți și de toate, la măsură dumnezeiască, am putea spune. Cu sufletul său larg, în care încap o lume întreagă, lumea satului românesc de altădată, cu țăranii și ciobanii săi, cu intelectualii și preotul ei, cu dascălul și profesorii săi, Părintele Gheorghe Colțea se dorește a fi, mai presus de toate, un *om, un Adam în repetiție* (p. 12), dar un Adam răscumpărat prin Jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Un suflet emotiv și profund, pentru care emoția este „ușă spre rai” (p. 243), iar profunzimea iscoditoare și plină de bun-simț duhovnicesc, o cale spre apropierea de Dumnezeu.

Sfinția Sa este profund pătruns de conștiința demnității și a responsabilității preotului în fața lui Dumnezeu și a lumii. Preotul este „un om luat din lume de către Tatăl și dăruit Fiului” (p. 67), „singurul dar pe care și-l fac persoanele Sfintei Treimi” (p. 67), „cea mai valoroasă proprietate a lui Dumnezeu” (p. 70), „om al speranței și al mângâierii” (p. 276), ucenic al lui Iisus, or, „nici o dregătorie nu are o asemenea spendoare. Nici o dregătorie nu are o asemenea responsabilitate. Nici o vocație nu poate bucura sufletul omului, așa cum îl bucură vocația preotească” (p. 70-71). Preotul deține

„secretul cheilor Împărăției lui Dumnezeu, nu prin știință, ci prin Har” (p. 319). El „este sacerdot. Preotul nu e funcționar public, nu e politician, nu e judecător, nu e psiholog, nu e asistent social și nu e nici manager al vreunei societăți. Este posibil ca preotul să fie priceput la multe, dar vocația lui fundamentală este aceea de a sluji lui Dumnezeu” (p. 367).

Dacă Sfânta Scriptură și întreaga spiritualitate ortodoxă fac din temerea de Dumnezeu început al înțelepciunii (Ps 111,10), autorul acestui volum, fundamentându-și reflecțiile pe cuvintele inspirate ale Scripturii, arată, într-un limbaj demn de „zicerile” filocalice, faptul că „înțelepciunea este tron dumnezeiesc cu șezut de dreptate și cu spătar de iubire, este calea smereniei, dar, în același timp, e sămânța mândriei de a fi fost răscumpărați de Iisus Hristos” (p. 37-38), că „înțelepciunea este harul care te face să rostești «există Dumnezeu» și zvârcnirea sufletului care dorește să strige: «Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale»” (p. 38)

Prin intermediul paginilor prezentului volum, Părintele Gheorghe Colțea ne poartă prin locuri sfinte, sfinte pentru că acolo se odihnesc cei care i-au dat viață și l-au crescut. Chipul iubitor al mamei și cel îndrumător al tatălui sunt veșnic vii în amintirea și conștiința sa. Dintre duhovnicii apropiați sufletului său, pagini mișcătoare consacră autorul Părintelui Arsenie Boca, un „părinte legendar” (p. 156), prin viața și harismele sale, al cărui ajutor l-a simțit în

mod nemijlocit în propria sa viață. Pentru „sfântul Ardealului” Părintele Gheorghe Colțea așteaptă ziua în care va fi canonizat, „urcând” în sinaxar, iar așteptarea sau întârzierea acestui moment este socotită „jenantă și păcătoasă” (p. 167).

Universul pe care ni-l face cunoscut Părintele protopop Gheorghe Colțea este un univers al așteptării lui Dumnezeu, față de care suntem cu toții fii și fiice, risipitori și risipitoare. Un Dumnezeu care pe fiecare ne iubește într-un mod special și pe toți ne așteaptă să ne înfruptăm din dragostea Sa, spre a noastră mântuire, căci, mărturisește Părintele Protopop, „Omul este preocuparea de bază a lui Dumnezeu” (p. 104). Iar cuvintele în care este redată bucuria întoarcerii și a regăsirii este cea a muntenilor între care a crescut și pe care îi călăuzește: „Bine te-ai întos acasă, dragul tatei”. La rândul ei, bucuria pe care o descoperă sufletul în prezența lui Dumnezeu, precum aflăm într-un alt capitol al lucrării, „întrece orice bucurie pe care ți-o pot oferi funcția sau averile” (p. 141).

Viața însăși, pentru Sfinția Sa este o căutare a Împărăției lui Dumnezeu (cap. 13) și o neîncetată Liturghie. Liturghia țaranului curat și simplu de altadată, pentru care totul: lume, oameni, lucruri aveau o semnificație profundă și trimitea spre Dumnezeu. O lume a satului nealterat de împrumuturi străine spiritului său, a oamenilor care trăiau ca într-o bună familie, uniți în jurul altarului și al Bisericii. Un sat al tradițiilor

românești perene, care, atât timp cât au fost respectate, i-au oferit omului sens și valoare, liniște și profunzime.

Pentru un astfel de neam și om, Biserica este „corabia mântuirii” (p. 202), având la cârmă pe Iisus Hristos, iar drept steag – semnul Sfintei Cruci (p. 203). Însuși locașul bisericesc „este expresia supremă a spiritualității unui neam și, ca atare, trebuie să dăinuie cât va dăinui neamul” (p. 365).

Spirit moral înalt, autorul nu acceptă compromisul și laxismul religios și moral, fiind profund convins de sublimitatea Ortodoxiei, căci, arată Sfinția Sa, „a căuta adevărul este, de fapt, calea care te duce la Ortodoxie” (p. 307), iar „drumul spre Rai este doar unul singur – Iisus Hristos Domnul” (p. 317). Rugăciunea, un adevărat „refren perpetuu” (p. 288), este o adevărată respirație, un dialog existențial cu Părintele Ceresc, „cordonul ombilical care îl leagă pe om de Dumnezeu” (p. 366), „coarda pe care omul, ca un alpinist, se cațără spre Dumnezeu” (p. 366).

Capitolul final cuprinde unele cuvinte de apreciere ale domnului Ciprian Vasile Olinici - Consilier patriarhal și director al postului de radio Trinitas al Patriarhiei Române, la adresa autorului volumului și la adresa cuvintelor sale propovăduite pe calea undelor, iar acum, cuprinse fiind între coperțile acestui volum, constituie o apariție de excepție atât prin calitățile sale grafice, cât și în mod fundamental, prin convingerile transmise.

Volumul Părintelui propopop iconom stavrofor Gheorghe Colțea cuprinde, așadar, experiențe de viață și cuvinte de învățătură, dar nu în sensul unor predici convenționale, documentate exhaustiv din punct de vedere exegetic, biblic sau dogmatic, ci predici vii, despre viață și spre viață înaltă, adresate omului contemporan atât de frământat, care caută răspunsuri existențiale tuturor acestor frământări. Iar convingerea fermă a autorului, mărturisită de-a lungul paginilor volumului, este aceea că „preadulcele și preamilostivul (p. 172) „Iisus Hristos a răspuns celor mai importante probleme ale oamenilor, sănătatea și hrana” (p. 171), nu doar celor trecătoare sau lumești, ci mai ales nevoii de sănătate spirituală și de hrană sufletească. Iar prin osteneala sa, autorul dorește să dea curaj și speranță, abia mai apoi învățătură (p. 302).

Toate acestea mărturisesc despre un suflet sensibil până la „lacrimi și tăcere”, dar și dezvoltările unui teolog fin, al nuanțelor și profunzimilor morale. Iar pentru Părintele Gheorghe Colțea, așa cum ne mărturisește în prezentele pagini, „sensibilitatea este o aleasă calitate a sufletului omenesc” (p. 113), „o caldă și tainică catifelare a sufletului” (p. 114), manifestată în relație cu Dumnezeu, cu lumea întreagă și cu aproapele. Iar forma cea mai înaltă de sensibilitate este cea a sfinților care „înnobilează sufletul omului pentru că ei înșiși sunt sensibili și nobili” (p. 114). Tuturor creștinilor sfinții le sunt „adevărate scări, care se oferă cu generozitate și ne îmbie să-i călcăm

treaptă cu treaptă pentru a urca la cer”(p. 123), „cârje care ne ajută să mergem, pe noi cei care avem picioarele frânte din cauza păcatelor noastre” (p. 180), „secretarii din antecamera biroului Împăratului” (p. 180), „mâini ale lui Dumnezeu pentru creație” (p. 181). Însă, precum observă Părintele Gheorghe, în urcușul nostru duhovnicesc spre omenie și desăvârșire „important este să găsim scara și mai important este să ne folosim de ea pentru a urca” (p. 124).

Avem convingerea că parcurgerea paginilor cu adevărat inspirate și emoționante ale volumului *Poteci de lumină. Douăzeci și una de trepte spre rai. Gânduri rostite*, al cărui autor este Părintele Iconom Stavrofor Gheorghe Colțea, Protopop al Protopopiatului Bran-Zărnești, din ținutul Branului, va oferi cititorului răspunsuri și sensuri existențiale profunde, constituind, deopotrivă, o invitație la cunoașterea autorului și a bogatelor sale trăiri și experiențe duhovnicești, dar și a frumuseților și înălțimilor sublimale ale credinței ortodoxe, prezentate prin filtrul sensibilității sale și într-un limbaj deplin adaptat omului contemporan și profundelor sale nevoi.

În concluzia, în rezumatul și în încheierea acestei prezentări, vom reitera faptul că, fiind sub forma unei colecții de interviuri, lucrarea apărută la Editura Andreiana a Arhiepiscopiei Sibiului vine să răspundă credincioșilor la întrebări esențiale legate de Sfintele Scripturi, Sfânta Tradiție, Scrierile Sfinților Părinți, mijlocirea sfinților, tâlcuri la Evangheliile și multe alte

aspecte din viața duhovnicească a preotului și a credinciosului. Așa cum mărturisește Părintele protopop Gheorghe Colțea în *Prolog*, lucrarea este scrisă într-un limbaj accesibil, tocmai pentru că se adresează mulțimilor de oameni, fără pregătire teologică, dar cu mult dor spre cunoașterea învățăturilor sfinte.

După cum am mai spus, la o simplă răsfoire a volumului în cauză, cititorii au posibilitatea să afle mai multe despre viața Părintelui protopop Gheorghe Colțea, pe care Înaltpreasfințitul Părinte dr. Laurențiu Streza - Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului îl descrie ca un ostenitor în cele sfinte, prin contribuțiile sale „la binele Bisericii noastre strămoșești și al credincioșilor ei, făcându-se el însuși «treaptă» și «scară», prin chipul întreitei sale slujiri...

Prin urmare, fiecare temă abordată în volumul de deschide noi perspective și leagă următorul subiect de cele spuse până la acel punct, nu pentru „a oferi cunoștințe, în ideea de a-i face pe oameni mai deștepți, ci mai mult pentru a-i chema pe oameni la izvoarele limpezi ale unei vieți curate, antrenante și odihnitoare“, după cum ne spune Părintele protopop Gheorghe Colțea. Amintim din lucrare, aici și acum, teme precum: „Sfinții-căluții mânați cu plesnele rugăciunilor noastre“, „Mormântul părinților – loc de pelerinaj“, „Sfinții: lauda și bogăția Bisericii“, „Emoția – ușă de Rai“, „Iubirea – năvodul lui Hristos“ etc.

Mijlocirea și minunile unor sfinți cinstiți în mod deosebit și îndrăgiți de Părintele protopop de Bran-Zărnești, amintind aici pe Sfântul Ierarh Andrei Șaguna și pe Sfinții Rafael, Irina și Nicolae, sunt evocate în rândurile acestei cărți. Exemplul personal de dialog și relație spirituală cu sfinții pe care Părintele Gheorghe Colțea îi cinstește în mod deosebit prin cultul acestora la biserica parohială din Moeciu de Jos, protopopiatul Bran-Zărnești, convinge cititorul de puterea harică izvorâtă din Biserica Sfinților, o Biserică lucrătoare și mântuitoare.

Așadar, parcurgând și străbătând cele 374 pagini, structurate în cele 25 de titluri/capitole ale acestei cărți, vom concluziona că lucrarea de față este una de factură polivalentă, diversă, densă, consistentă și bogată ori variată: dogmatică, doctrinară, liturgică, canonică, scripturistică, patristică, istorică, apologetică, patriotică, misionară, pastorală, catehetică, spirituală și duhovnicească!... Este un volum - dezbateri, a unor probleme foarte variate, complexe, complete și foarte actuale sau contemporane... „Menirea lui nu este, neapărat, de a introduce pe cititor în conținutul problemelor dezbătute, ci în atmosfera împrejurărilor în care ele s-au zămislit și s-au transmis. Aceasta deoarece ele – micile sau marile dezbateri – nu reprezintă *ceva* sau cel puțin nu în primul rând prin ele însele, cât mai degrabă prin faptul că pur și simplu au fost spuse *într-un anumit timp și în anumite împrejurări sau condiții*. De unde și zăbava cu care ele au fost

încredințate tiparului, *socotind că au fost necesare și eficiente nu doar atunci și nici doar pentru cei care au fost acolo, unde și când s-au rostit*, ci și pentru oricare dintre noi, căci ne-ar putea transpune în atmosfera și ambi-anța, specifică vremurilor și locurilor respective...

Prin urmare, acum, în încheiere, știind, din propria-mi experiență, că fiecare întâlnire cu *Părintele protopop Gheorghe Colțea* este un prilej de mare înălțare sufletească și de sărbătoare, asemeni întâlnirilor învățăceilor cu marii filozofi ai vremii antice precum: Platon, Plotin, Socrate, Aristotel, fiindu-ne pildă demnă de urmat, de înțelepciune, abnegație și dăruire, mă (mai) gândesc ce repede îi uităm noi pe acești oameni, pe acești slujitori ai vieții noastre bisericesti și ai spiritualității noastre duhovnicești, fiindu-le prea puțin recunoscători pentru toate câte ne-au făcut și ne-au dăruit ei nouă!...

Și totodată vrednicului autor, pe care țin să-l felicit, în mod deosebit, pentru această lucrare – pe care o recomand tuturor cu toată căldura, îi doresc să ne mai hrănească mințile și sufletele noastre și cu alte lucrări ziditoare și folositoare nouă și urmașilor noștri, arătându-ne prin toate acestea tinerețea și vivacitatea spirituală, cu care l-a înzestrat Dumnezeu pe devotatul și iubitul Său fiu - slujitor!...

Dr. Stelian Gomboș

Cristinel Ioja, *O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română*, Editura Pro Universitaria, București, 2013, 622 pp.

Încă de la bun început voi afirma și susține, cu multă convingere, că toată activitatea didactică, publicistică și academică a *Domnului conf. univ. dr. Cristinel Ioja* – Președintele Senatului Universității “Aurel Vlaicu” și cadru didactic la Facultatea de Teologie Ortodoxă “Ilarion Felea” din municipiul Arad, este una prodigioasă, excepțională...

Între alte multe articole, studii și cărți publicate, se înscrie (și) volumul al doilea din lucrarea: **“O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română”**, cu un conținut bogat și amplu de 622 pagini, carte apărută, în cursul anului 2013, la Editura Pro Universitaria din București, primul volum apărând în cursul anului 2008...

Cu alte cuvinte, aprecierile și referințele din rândurile de mai jos se referă la un volum, parte dintr-un amplu proiect de autor despre *„Evoluțiile și dezvoltarea Dogmaticii în Teologia Română” de la începutul învățământului teologic seminarial în limba română până în contemporaneitate*. Este un tratat complex, care depășește caracterul universitar, fiind o abordare pluridisciplinară a aspectelor fundamentale ale dogmaticii, teologiei și apologiei ortodoxe române. În acest demers, autorul prezintă (și interpretează) modul de constituire și de dezvoltare a identității

gândirii dogmatice ortodoxe românești, în interferență cu dezvoltarea altor dogmatici din arealul teologiei ortodoxe, dar și catolice ori protestante.

Așadar, volumul de față se referă la problematica *„unei perioade complexe cu mutații și evoluții în gândirea teologică românească”*, într-*„un timp al disputelor, al construcțiilor teologice, al delimitărilor și re poziționării”*, după cum apreciază autorul în *Cuvânt înainte*. Iată ce afirmă și mărturisește autorul mai departe: “Gîndul de a continua cercetarea în direcția prezentării contribuțiilor dogmatice ale teologilor români în evoluțiile, implicațiile și interpretările lor, a început să mă mistuie imediat după ce, în anul 2008, am editat o lucrare privind *Teologia Dogmatică Ortodoxă Română* din a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea. După editarea acestei lucrări – care s-a bucurat de o bună primire în rândul teologilor din Patriarhia Română – mi-am dat seama tot mai mult că este nevoie să cunoaștem cât mai îndeaproape contribuțiile dogmatistilor români și evoluția gândirii lor în contextul în care ei au teologhisit.

Perspectiva istorică asupra evoluțiilor Dogmaticii Ortodoxe este pe cât de necesară a fi prezentată, pe atât de complexă, datorită contextelor dificile pe care teologia ortodoxă română le-a traversat, mai ales după căderea Constantinopolului.

Volumul de față, al doilea din cele trei gândite pentru a cuprinde

evoluțiile și dezvoltarea Dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română, cuprinde parcursul istoric al acestei discipline cu implicațiile ei complexe în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea. Viziunea asupra evoluției istorice a Dogmaticii Ortodoxe în România va cuprinde, în final, trei volume.

Primul volum cuprinde perioada de până la începutul învățământului teologic seminarial în limba română, adică până la începutul secolului al XIX-lea, al doilea volum cuprinde perioada care marchează începutul învățământului teologic seminarial în limba română până la instaurarea comunismului în România, adică secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, iar al treilea volum va cuprinde evoluția gândirii dogmatice ortodoxe române în perioada regimului comunist-ateu până în prezent, adică a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea.

Astfel, volumul I este neterminat, iar volumul al III-lea va intra în perioada imediat următoare într-un amplu proces de aprofundare a ideilor și concluziilor la care am ajuns, fiind pregătit pentru tipar...

De ce am început cu volumul al II-lea? Practic, am considerat că perioada de la începutul învățământului teologic în limba română până la instaurarea comunismului, a fost mai puțin studiată din perspectiva evoluțiilor și implicațiilor teologic dogmatice. Este o perioadă complexă cu mutații și evoluții în gândirea

teologică românească, cu influențe diverse în spațiul misionar și apologetic-cultural al Bisericii noastre.

În altă ordine de idei, lucrarea **“O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română”** are limitele ei metodologice, interpretative și de conținut, pentru că autorul are limitele lui, fiindu-i dificil să îndeplinească în cadrul abordărilor sale, parcursul liniar al evenimentelor și contribuțiilor dogmatice, cu diversitatea temelor și adâncimea abordărilor și a perspectivelor, pe care a încercat întotdeauna să le privească în context, dar și cu diferitele implicații culturale, confessionale, bisericesti.” (Cristinel Ioja).

În altă ordine de idei, în cele ce urmează, mă voi referi (și) la elementele structurale ale volumului: organizare, stil, utilizarea surselor de documentare, rigoare terminologică. Întregul conținut (de 622 pagini) este compartimentat în șapte capitole, începând cu „*Teologia dogmatică în Biserica Ortodoxă (secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea)*” și încheind cu „*Apariția filocaliei în contextul instaurării regimului comunist*”. Cuprinsul tratează despre *Teologia Dogmatică Ortodoxă* (din Rusia, Grecia, Serbia, Bulgaria), despre *Învățământul teologic românesc din seminariile teologice și Facultățile de Teologie* (Cernăuți, Iași, București, Chișinău), despre *Academile Teologice* (Sibiu, Arad, Caransebeș, Oradea, Cluj). Sunt analizate, deopotrivă, paradigmele (și opiniile) unor teologi străini (George Florovsky, Hristou Andrusos, Serghei

Bulgakov, Vladimir Zenkovsky) și ale unor teologi români (Dumitru Stăniloae, Ilarion Felea, Petru Rezuș, Vasile Găină etc.), precum și ale unor filosofi preocupați de fenomenul teologic (Nae Ionescu, Nicolae Berdiaev, Nichifor Crainic, Lucian Blaga). Sursele bibliografice utilizate pentru elaborarea acestui tratat sunt înregistrate pe 48 de pagini, alcătuind și formând circa 900 de referințe din literatura teologică și filosofică universală și națională, traduceri, texte originale, precum și opinii din presa de specialitate. În fine, privitor la aspectele formale, apreciem interesul pentru clarificarea, chiar la dimensiunea nuanțelor, a terminologiei, la determinarea unor relații comparative între concepte și noțiuni. Remarcăm, din acest punct de vedere, că volumul *“O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română”* are o ținută grafică reprezentativă, elegantă și semnificativă simbolic. Din punct de vedere al stilului, menționăm elaborarea științifică a textului, cu propoziții clare, argumentări justificate, explicații suplimentare la subsolul paginilor, precum și o corectă utilizare a citării și marcării diferențiate a cuvintelor, sintagmelor ori aserțiunilor relevante. Autorul dispune de capacitatea elaborării unor texte științifice, cu respectarea rigurilor academice, oferindu-ne o carte valoroasă, ce merită inclusă în categoria textelor fundamentale ale literaturii teologice românești.

Din punct de vedere al conținutului, am identificat un set de idei care i-au călăuzit autorului textualizarea demersului teologic:

- rigoare și tenacitate în argumentarea identității literaturii dogmatice în țara noastră (ca reflectare a modului de gândire și explicare a șirului de paradigme teologice);

- congruența (și deopotrivă diversitatea de opinii) dintre teologi și filosofi în apărarea dogmelor ortodoxe în opoziție cu „ingenioasele deviații” apologetice ale catolicismului și protestantismului de la spiritualitatea creștină;

- atașament față de gândirea dogmatică a părintelui Dumitru Stăniloae, considerată paradigmă de referință în teologia europeană ortodoxă.

În interpretarea diverselor aspecte ale Dogmaticii ortodoxe, Domnul Conf. Univ. Dr. Cristinel Ioja utilizează textele ierarhilor Bisericii, ale profesorilor academiilor/ seminariilor, facultăților teologice, precum și ale filosofilor care și-au exprimat interesul față de problematica atât de controversată a religiei. Un merit excepțional al autorului derivă din intenția de a decela în mod clar „*abordarea mai mult filosofică și scolastică a dogmaticii ortodoxe*” de adevăruri dogmatice experiențiale considerate „*evenimente trăite în propria lor nemijlocire și realitate istorică*”. În plus, autorul ponderează expresivitatea tendințelor apologetice ale catolicilor și protestanților care „*nu voiau să recunoască valorile Orodoxiei*” sau „*nu reușeau să le recunoască*”. În

literatura de specialitate se resimte lipsa unui cugetător de anvergură teologică și intelectuală, cu o personalitate puternică în stare să ofere argumente bazate pe „*evlavie ortodoxă*” și pe „*raționamente justificate de textul biblic*”. Acesta este Dumitru Stăniloae. Adeseori se invocă oportunitatea redescoperirii operelor patristice – „*o bogată vistierie de cunoștințe*” și un arsenal științific de apărare a dreptei credințe. Un autentic și reprezentativ dogmatician „a fost pregătit” de activitatea celor de dinaintea teologului Dumitru Stăniloae, mai ales de teologii din jurul instituțiilor de formare a clerului, pe care Doctorul în Teologie Cristinel Ioja le descrie cu rigoare, evidențiind rolul avut de profesori în depășirea condiției lor scolastice. Pentru activitatea lor teologică (și în domeniul dogmaticii), pomenim pe Alexandru Comoroșan, Vasile Loichiță, Vasile Găină (Cernăuți), pe Constantin Erbiceanu, Constantin Chiricescu, Irineu Mihălcescu, Ion Gheorghe Savin și, evident, Dumitru Stăniloae (Sibiu apoi București), precum și a preoților profesori din cadrul Institutelor și Academiiilor Teologice din Sibiu, Arad, Caransebeș, Oradea și Cluj.

Prin urmare, volumul “*O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română*”, elaborat de Domnul Profesor Cristinel Ioja, se încropește într-un tratat de referință în literatura teologică și istorică, iar oricine ar scrie despre *dogmatică* și/sau *teologie*, ori despre istoria instituțiilor național-ortodoxe nu

poate ignora descripțiile și opiniile autorului. De aceea conținutul lucrării este mult mai convingător decât opiniile recenzorului.

Dincolo de valoarea lui științifică și apologetică, tratatul se citește cu multă plăcere, grație capacității autorului de a construi un discurs, cu argumente, motivații, limbaj și sintagme atent utilizate. Explicațiile de la subsolul paginilor justifică afirmațiile argumentative. Prin acest volum, Domnul Cristinel Ioja se așează și aliniază, cu multă competență, probitate intelectuală și morală, respect și onoare, în rândul dogmaticienilor români, conținutul cărții fiind expresia unui cuget clar și limpede, a unor convingeri ferme și a afirmării unor opinii personale dintre cele mai productive, competente și eficiente

Acum, în încheierea acestei umile recenzii, îi dorim, cu toții, distinsului autor, pe care-l (re)cunoaștem și admirăm în mod deosebit, să aibă parte, în continuare, de mult spor și multe împliniri, pentru finalizarea, cu real succes, a proiectului propus și început!...

Dr. Stelian Gomboș

Arhim. Timotei Aioanei - ***Mitropolitul Antonie Plămădeală și amintirea unei prietenii***, Vol. I și II, Editura „Andreiana”, Sibiu, 2013 și 2014

La începutul acestui material aș dori să spun că părintele arhimandrit dr. Timotei Aioanei se conturează și se identifică, cel puțin în mintea și în inima mea, prin câteva trăsături și calități distincte: - în primul rând caracterul, onoarea și demnitatea părintelui apoi vocea sa caldă, plăcută și inconfundabilă; după aceea cultura teologică și nu numai cu care este înzestrat datorită muncii și tenacității prea cuvioșiei sale – care este un autodidact înăscut și foarte perseverent; luciditatea și spiritul său critic însoțit de foarte multă înțelegere și condescendență; pe urmă spiritul de disciplină, în primul rând cu el însuși, de rigoare doctrinară, liturgică și canonică revelată cu fiecare slujire a sa ori cu fiecare predică sau cuvântare, susținute într-un mod foarte coerent și elevat în diferite împrejurări sau cu diferite ocazii; comportamentul, felul său de a fi și de a se raporta la semenii săi, la fiecare în parte într-un mod deosebit și unic fiind foarte respectuos, accesibil și deschis toate acestea descoperind, în persoana sa, o generozitate și o etică a bunului simț pe care le-a cultivat de-a lungul întregii sale vieți și care astăzi le întâlnești tot mai rar!... Părintele Timotei Aioanei mai are și calitatea de a fi un om de o sinceritate, discreție și modestie ieșite din comun care îți inspiră foarte multă

încredere, confort sufletesc și dragoste față de valorile perene ale spiritualității noastre monastice, și ale culturii noastre autentice!...

Originar din Țara de Sus a Moldovei, din localitatea Rădășeni, ținutul Fălticenilor, județul Suceava, părintele arhimandrit Timotei Aioanei s-a născut la 13 noiembrie 1966, din părinții Miron și Elena Aioanei, oameni evlavioși, gospodari și iubitori de frumos. A urmat la Fălticeni școala generală și doi ani de liceu. În perioada anilor 1984 - 1989 a urmat Seminarul Teologic „Veniamin Costachi” de la Mănăstirea Neamț. În ultimul an de seminar, în toamna anului 1988, a intrat în obștea Mănăstirii Neamț, fiind tuns rasofor, la 17 decembrie 1988, de către Preasfințitul Gherasim Cucușel Vrânceanul, și monah la 1 februarie 1989, de către vrednicul de pomenire Înaltpreasfințitul Mitropolit Bartolomeu Anania, în vremea aceea arhimandrit, retras vremelnic la mănăstirea Văratice. Nu este puțin lucru ca la cele mai importante momente ale vieții să fii înconjurat de chipuri luminoase!...

În lună iulie anul 1989 a susținut examenul la Institutul Teologic de Grad Universitar din București, unde a frecventat cursurile anului I de facultate, iar din anul II a fost transferat la proaspăt înființată Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, pe care a absolvit-o în anul 1993. În anul universitar 1995 - 1996 a urmat un curs de limbă greacă modernă la Facultatea de Filozofie și Litere a Universității din Atena, slujind în această perioadă la

biserica „Sfântul Pantelimon” din Atena.

A fost hirotonit ierodiacon în ziua hramului mănăstirii Neamț, pe 8 iunie 1989. Începând cu luna iulie 1990 a fost transferat ca slujitor la catedrala mitropolitană din Iași, fiind hirotosit arhidiacon la 30 decembrie 1990, hirotonit Ieromonah la 14 octombrie 1993, în Catedrala Mitropolitană din Iași, hirotosit protosinghel la 21 noiembrie 1993 și Arhimandrit la 24 martie 2002, de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei de atunci.

În paralel cu slujirea la catedrala mitropolitană din municipiul Iași, din anul 2001 a lucrat în cadrul cancelariei mitropolitane, ca Secretar la exarhatul mănăstirilor și apoi exarh cultural al mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor. Din anul 2002 până în anul 2008 a fost și membru în comisia liturgică a Arhiepiscopiei Iașilor. Începând cu anul 2008, la solicitarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, este transferat la București unde i se încredințează funcția de Exarh cultural al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor și Eclesiarh al Catedralei Patriarhale.

Începând însă, cu luna februarie 2014 primește greaua sarcină și nobila ascultare de Superior al Așezămintelor Românești de la Locurile Sfinte, motiv pentru care îl felicităm în mod deosebit, dorindu-i să aibă parte, în continuare, de multă putere de muncă, bogat spor și binecuvântate împliniri duhovnicești. Iar în data de 25 februarie 2014 a obținut, în urma susținerii

publice, titlul academic de Doctor în Teologie, la Facultatea de Teologie Ortodoxă “Iustinian Patriarhul” din cadrul Universității București.

Atent la detaliile din viața oamenilor, smerit, iubitor de cultură și artă, desprăfuind pagini de cronică, maestru al portretelor în cuvinte, părintele Timotei Aioanei este autor a peste 14 cărți și peste 550 de studii și articole de teologie. Mănăstiri, locuri pitorești, oameni care păstrează tradițiile vii sunt o picătură din temele abordate în paginile iubitului cronicar. Această strălucire din slovele nemuritoare demonstrează, încă o dată, că iubirile adevărate nu se pierd niciodată.

Ne îndulcim cu toții din scrisul preacuvioșiei sale și mereu devenim contemporani cu acele chipuri zugrăvite cu multă atenție, nume vrednice de evocări înalte, multe din ele veritabile „icoane ale Ortodoxiei Românești”. Inimi gemene i-au încredințat adeseori pagini de arhivă inedită. O parte însemnată din aceste epistole a văzut lumina tiparului în diferite periodice, altele așteaptă să devină adevărate opere literare. Multe dintre evocările părintelui Timotei au devenit deja pietre scumpe, sipet de mare preț, odor ales, toată activitatea publicistică și sacerdotală fiind un psalm închinat cu smerenie Domnului.

A reprezentat Biserica Ortodoxă Română în țară și peste hotare la numeroase evenimente ce țin de Viața Bisericii ori la diferite manifestări culturale. Este iubit și prețuit de mulți ierarhi atât din țară cât mai ales de peste hotare, legând frumoase

prietenii cu numeroși teologi din Elada. Cred, că nu este departe momentul când arhieriei îl vor avea pe acest preaiubit frate în mijlocul lor, pentru ca bucuria lor să fie deplină.

Pelerin la Locurile Sfinte, la Muntele Sinai, la Muntele Athos și la alte locuri reprezentative pentru întreaga creștinătate, Cronicarul inimilor, poposește adeseori, ori de câte ori drumul îi revine în ținutul Neamțului, la mănăstirile nemțene. Părintele arhimandrit Timotei Aioanei, așa cum afirmă într-una din cărțile sfinției sale, a căutat și a aflat lumina din viața oamenilor, lumina din inimi. A agonisit lumina călcând pe urmele sihaștrilor de la Neamț, Sihăstria, Agapia, Vărațic, precum și la schiturile dimprejur, pământ binecuvântat și sfințit de rugăciunile și lacrimile multor nevoitori ce au părăsit toate pentru Iisus Hristos și Împărăția Cerurilor.

Îl ascultăm zilnic la Radio Trinitas, ori la Televiziunea Trinitas ale Patriarhiei Române și mereu rămânem mișcați de solemnitatea sacerdotală, de blândețea și căldura acestui suflet ales, ce a gustat din harul Duhului Sfânt.

Ambasador al concordiei, părintele arhimandrit Timotei Aioanei, rămâne pentru mulți un talentat cunoscător și fin interpret de psaltichie, un prolific autor de cărți și un talentat zugrav de chipuri și fapte duhovnicești, o pildă vie de trăire în Iisus Hristos, un orator de excepție, dimpreună cu alte multe daruri. Haina vieții sale este bogat împodobită cu

nestemate și virtuți primite în dar de la Domnul. În această frumoasă și rodnică viețuire, strălucește dragostea și binecuvântarea lui Dumnezeu.

Revenind la scopul propriu al scrierii acestor rânduri, vom remarca faptul că de sub teacurile Editurii „Andreiana“ de la Sibiu a ieșit, în anul 2013, lucrarea „Mitropolitul Antonie Plămădeală și amintirea unei prietenii: scrisori inedite“, sub semnătura Părintelui Arhimandrit Timotei Aioanei, Exarh cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Mare Eclesiarh al Catedralei patriarhale din București, iar din luna februarie anul 2014 – Superior al Așezămintelor Românești de la Locurile Sfinte. Este vorba despre un prim volum ce reproduce corespondența purtată de vrednicul de pomenire Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală al Ardealului cu familia părintelui Petru Ciobanu din Slatina Fălticeniilor, o colecție inedită din care, prin purtarea de grijă a părintelui Timotei Aioanei - colaborator de seamă al publicațiilor „Lumina“. La sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștilor, din anul 2008, Părintele Arhimandrit Timotei Aioanei primea în dar „comoara cea mai de preț a inimii“ preotului Petru Ciobanu și a presbiterii Angela, corespondența cu ieromonahul, episcopul și mitropolitul Antonie Plămădeală, descoperind că „scrisorile sunt adevărate opere literare, mărturisiri de taină, necunoscute încă, amănunte importante, necenzurate, gânduri pline de erudiție și poezie, toate ascunse în paginile corespondenței dintre mitropolitul Antonie și familia părintelui

Ciobanu“: Nădăjduia, încă de atunci, în tipărirea unei cărți care să reunească întreaga corespondență, ca să fie un „model și pentru cei de azi, pentru întărirea prietenilor din lumea Bisericii și pentru păstrarea acestui mod de comunicare, grav afectat de poșta electronică și alte sisteme de comunicare, care încearcă să înlocuiască definitiv epistolele clasice, pline de istorie și frumusețe“.

A rezultat un volum în care cititorul, înainte de a pătrunde în slovele epistolare, este invitat să parcurgă un studiu bine documentat, veritabil portret țesut în cuvinte al mitropolitului Antonie Plămădeală. O „muncă de migală, însoțită de răbdare și pasiune, întregită de pricepere și știință pe aceeași măsură“, contribuie la restituirea veridică a unei personalități marcante pentru Biserica noastră. Reperete biografice introduc „urcușul lui Antonie Plămădeală spre Golgota unei înalte ierarhii“, continuând cu slujirea arhierescă a unui cărturar de vocație timp de peste trei decenii, mai bine de jumătate în timpul sistemului totalitarist din țara noastră. Aparatul critic abundă în informații provenind din arhive, mărturii și amintiri despre mitropolitul Antonie Plămădeală, o întreagă bibliografie ce poate servi unei lucrări științifice de referință. Cu toate acestea, autorul este conștient că reprezintă „o acțiune aproape temerară încercarea de a parcurge împlinirile arhipăstoririi marelui ierarh Antonie Plămădeală. El și-a agonisit, pentru istorie și pentru cei de după el, o glorie fără de moarte, numele

înscriindu-și-l în Condica sfântă a citorilor Bisericii Ortodoxe Române contemporane. Statura lui impozantă, privirea lui pătrunzătoare, gesturile lui calculate și niciodată de prisos, vorba lui fermă și nuanțată devoalau buchetul enorm de însușiri sufletești și intelectuale cu care Dumnezeu l-a înzestrat“.

Scrisorile propriu-zise sunt reproduse în ordine cronologică, acoperă perioada anilor 1953-1993 și poartă diverse semnături ale nobilului arhieru, în funcție de încercarea sau demnitatea în care se găsea: Antonie, A., Ierom. Antonie - la început de călugărie, apoi Leonida (numele de botez, n.r.), Antonie-Leonida, Leonea, Leonida-Antonie, L., Leonid - în timpul opresiunii comuniste, și, în sfârșit, Ț Antonie, după hirotonia întru arhieru. Majoritatea covârșitoare a scrisorilor încep cu adresarea „Dragii mei“, o mărturie în plus a acestei prietenii de-o viață. Reies din text atât preocupări de istorie și cultură națională, cât și trăiri personale: acțiuni și reacții, bucurii și neazuri, surprize plăcute și dezamăgiri, amintiri și nostalgii, sfaturi cerute sau oferite. Expeditorul scrisorilor este același și mereu diferit: tânărul pornit pe calea monahală a desăvârșirii, muncitorul alungat din mănăstire și trecut prin temnițele comuniste, studentul fascinat de erudiția britanică, pelerin pe toate meridianele, episcop-vicar, chiriarh și mitropolit chemat să slujească în vremuri de prigoană și de libertate. Când lumea îl abandonase și părea a fi căzut, scria ca un nobil; iar când

semna din demnitatea de arhiereu, trăda emoții de copil. Autorul a adăugat, la finele cărții, câteva scrisori facsimilate, împărțându-ne frumoasa caligrafie îngrijită a mitropolitului. Acesta a fost Antonie Plămădeală, „un strălucit interlocutor, nu numai verbal, ci și în scris, un talentat, neîntrecut epistolar“, iar lucrarea părintelui arhimandrit Timotei Aioanei de scrisori inedite nu poate lipsi din bibliografia celor ce urmăresc a-i contura un portret fidel ierarhului ce a păstorit Mitropolia Ardealului timp de 23 de ani.

Acum, la începutul anului 2014, părintele arhimandrit Timotei Aioanei a publicat, tot la Editura „Andreiana” de la Sibiu, cel de-al doilea volum al lucrării „Mitropolitul Antonie Plămădeală și amintirea unei prietenii“, în care sunt reproduse ilustrate trimise de vrednicul de pomenire Arhiereu familiei Părintelui Petru Ciobanu din Slatina Fălticenilor, precum și fotografii de arhivă. Cartea apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, și completează armonios scrisorile inedite publicate anul trecut.

Așa, după cum am mai spus, primul volum, alcătuit din scrisorile trimise de mitropolitul Antonie în perioada anilor 1953-1993, constituie un veritabil jurnal al vieții sale până la hirotonia întru Arhiereu. În afara mărturiilor autobiografice, pentru anii 50 și 60 ai secolului trecut, scrisorile inedite reprezintă principala sursă în conturarea biografiei mitropolitului

Antonie Plămădeală. El însuși avea conștiința că, atunci când trimitea o scrisoare, își nota „memoriile“. Abia după hirotonia ca episcop-vicar patriarhal, în anul 1970, a putut ține o arhivă ce completează profilul său istoric. Alegerea în această demnitate a dus la scăderea frecvenței scrisorilor, după cum motiva la finele unei scrisori din 27 august 1971, când semna: „Antonie, ca să vedeți de ce nu scriu mai mult: Vicar Patriarhal, Șeful Departamentului Relații Externe, Șeful Departamentului Economic, Președintele Comisiei de pictură, Rectorul Institutului Teologic“. Deși timpul era mult mai necruțător, ierarhul român a cultivat, în continuare, această prietenie exemplară și unică. Paginile întregi din perioada băjeniei în București, când era muncitor la mase plastice, sunt comprimate acum în scrieri de esență ale unui ierarh diplomat. Și când așternea numeroase gânduri pe hârtie ieftină, și când scria lapidar pe o ilustrată de la celălalt capăt al pământului, mitropolitul Antonie era același, cuceritor prin condei.

El însuși condeier iscusit, preacuviosul părinte arhimandrit Timotei Aioanei împletește în această nouă lucrare cuvântul cu imaginea. Custode al acestui tezaur prin grija adresanților scrisorilor - Preotul Petru și Presbitera Angela, Părintele Timotei ne propune o călătorie împreună cu Antonie Plămădeală pe toate meridianele lumii. Ilustratele sunt prezentate cronologic, începând cu anul 1969, când se afla la studii în Anglia. De altfel, scrisorile și vederile din perioada decembrie 1968 - noiembrie 1970 constituie un

veritabil „jurnal“ al perioadei de studii în Marea Britanie, după cum mărturisea: „Fiindcă nu scriu un jurnal, ca să fie totuși scris ceva din el, îl scriu în scrisori“. Prezentarea imaginii, a caligrafiei mitropolitului și transcrierea textului fac ca această carte să fie savuroasă. Un adevărat periplu. Majoritatea covârșitoare au fost trimise de peste mări și țări într-o Românie socialistă. Specific ilustratelor este faptul că au textul „la vedere“ și trec ușor peste filtrele cenzurii.

Participarea mitropolitului Antonie Plămădeală la ședințe de dialog teologic internațional în cadrul Conferinței Bisericilor Europene și al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, precum și în cadrul dialogului Bisericii Ortodoxe cu Bisericile și confesiunile creștine poate fi urmărită parcurgând traseul vederilor trimise din delegații. În comuna Slatina din județul Suceava, România, au ajuns, par avion, ilustrate din întreaga Europă - de la Moscova la Lisabona și de la Atena la Trondheim -, America de Nord (Detroit, Montreal, Washington, New York), Africa (Alexandria, Cairo - Egipt, Kinshasa - Zair / astăzi RD Congo, Nairobi - Kenya), Asia (Beirut - Liban, Ierusalim - Israel, Mombay - India, Tokyo - Japonia) și Australia (Melbourne, Wellington - Noua Zeelandă). Sunt reproduse, de asemenea, gânduri trimise din țară, de la București, Constanța, Craiova, Curtea de Argeș sau Techirghiol.

În această lucrare, condeiul monahului lasă loc peniței arhierului. În introducere, cititorul este familiarizat

cu relația de prietenie dintre expeditor și adresanți. Smerit fiind, părintele Timotei lasă loc scrierilor cursive ale mitropolitului, încât autorul cărții pare a fi chiar Antonie Plămădeală. Prin imagini și o caligrafie cu simetrie perfectă, mitropolitul Antonie își poartă prietenii prin toată lumea. Datorită acestei inițiative publicistice, suntem și noi, peste vremi, pelerini prin lumea largă alături de un ierarh cărturar.

Altfel spus, observ și constat permanent că lumea realizează faptul că nu poate fi scrisă istoria contemporană a Bisericii Ortodoxe Române fără Arhiepiscopul și Mitropolitul Dr. Antonie Plămădeală – care este o adevărată piatră de hotar pentru cultura și spiritualitatea Bisericii și a poporului nostru, adevăr și realitate pe care o afirmă și subliniază atât de bine (și) Părintele Timotei Aioanei în aceste două volume, omagiale și evocatoare!... Nădăjduiesc că vom ști, pe mai departe, să ne cinstim înaintașii așa cum se cuvine deși în aceste vremuri, prețuim mai mult pe alții de oriunde și de aiurea căci ni se par a fi mai exotici, mai spectaculoși, mai senzaționali!... Și, totuși, suntem convingși de faptul că ce este nobil rămâne iar ce este ieftin, apune!...

În altă ordine de idei, ajungând acum la finalul acestor rânduri și pagini omagiale, modeste dar sincere, voi mărturisi că bine știind, din propria-mi experiență, că fiecare întâlnire cu părintele arhimandrit Dr. Timotei Aioanei este un prilej de mare înălțare sufletească și de sărbătoare, asemeni întâlnirilor învățăceilor cu marii filozofi ai vremii antice precum: Platon,

Plotin, Socrate, Aristotel, fiindu-ne pildă demnă de urmat, de înțelepciune, abnegație și dăruire, mă (mai) gândesc ce repede îi uităm noi pe unii acești oameni, pe acești slujitori ai vieții noastre bisericești și ai spiritualității noastre duhovnicești, fiindu-le prea puțin recunoscători pentru toate câte ne-au făcut și ne-au dăruit ei nouă!...

Eu, personal, mă simt foarte onorat pentru faptul că am avut fericitul prilej și marea șansă de a-l întâlni și (de) a-l cunoaște pe Părintele Arhimandrit Timotei Aioanei – mare personalitate a spiritualității monahale românești contemporane și, nu în ultimul rând de a avea posibilitatea să-mi exprim, în scris, recunoștința și omagiul meu la acest ceas aniversar când îi doresc să aibă parte, în continuare, de multă sănătate, de mult spor și de multe împliniri duhovnicești!...

Dr. Stelian Gomboș

Ion Marian Croitoru, *Ortodoxia și Apusul în tradiția spirituală a românilor: unitatea ortodoxiei și apărarea credinței ortodoxe în fața propagandei protestante din secolul al XVII-lea, vol. I și vol. II*, Editura “Cetatea de Scaun”, Târgoviște, 2012

Ion Marian Croitoru (născut la 29 martie 1968, în localitatea Pietrari,

comuna Bărbulețu, județul Dâmbovița) este lector universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă și Științele Educației a Universității VALAHIA din municipiul Târgoviște. A urmat școala generală în comuna Pietrari (județul Dâmbovița), liceul IENĂCHIȚĂ VĂCĂRESCU la Târgoviște (1982-1985), Seminarul Teologic Ortodox la București (1985-1990). Este licențiat în teologie ortodoxă al Facultății de Teologie din cadrul Universității București (1994), are titlul de master în teologie sistematică (1995) obținut la aceeași Facultate și este doctor al Facultății de Teologie a Universității Kapodistriene din Atena, în cadrul Secției de Studii Patristice, Istoria Dogmelor și Simbolică (2007). Formația intelectuală și-a completat-o în centre universitare din Franța (Besançon, Paris, Orléans), Anglia (Londra, Birmingham) și Grecia (Atena).

Ion Marian Croitoru are o frumoasă, bogată și rodnică activitate academică, culturală, științifică și publicistică, participând la multe congrese, simpozioane, reuniuni și manifestări științifice, interne și internaționale. A prezentat cititorilor români renumiți teologi și profesori greci contemporani, prin traduceri din scrierile lor.

Revenind acum la subiectul propriu-zis al prezentării de față, vom reține faptul că, „de-a lungul secolului trecut, mai ales în cea de a doua jumătate a acestuia, cercetările românilor privind trecutul lor istoric și spiritual

au fost mai puțin sau mai mult obiective, datorită îngrădirii impuse de ideologia comunistă. Totuși, în revistele și periodicele Patriarhiei Române, dar și în alte publicații din țară sau din străinătate, au fost tipărite numeroase studii documentare, articole și recenzii, unele aducând lămuriri asupra trecutului spiritual al românilor, fără să fie epuizate, însă, izvoarele privind existența neamului românesc”.

„Se cuvenea, așadar, îndeosebi după decembrie 1989, reluarea marilor teme ale trecutului etnic și spiritual al poporului român, pe bazele noilor informații și studii, cercetarea lor în sinteză, dar și în amănunt, pentru ilustrarea rolului neamului românesc de-a lungul veacurilor”.

„O asemenea lucrare este și teza de doctorat” a lui Ion Marian Croitoru. „Susținută la data de 13 decembrie anul 2007, după o perioadă îndelungată de studii și cercetări la diferite biblioteci din Grecia, România, Franța, Anglia etc., în cadrul Secției de Studii Patristice, Istoria Dogmelor și Simbolică, care face parte din Departamentul Teologic al Facultății de Teologie a Universității Kapodistriene din Atena, primind calificativul maxim *SUMMA CUM LAUDE*, această teză, al cărei titlu inițial a fost: *ORTODOXIA ȘI APUSUL ÎN TRADIȚIA SPIRITUALĂ A ROMÂNIEI. DISPUTELE TEOLOGICE PROTESTANTE DIN SECOLUL AL XVII-LEA*, vede acum lumina publicității și în limba română, cu titlul schimbat la sfaturile profesorilor referenți: *ORTODOXIA ȘI*

APUSUL ÎN TRADIȚIA SPIRITUALĂ A ROMÂNILOR. UNITATEA ORTODOXIEI ȘI APĂRAREA CREDINȚEI ORTODOXE ÎN FAȚA PROPAGANDEI PROTESTANTE DIN SECOLUL AL XVII-LEA”.

„Importanța studiului constă în abordarea istoriei spirituale a neamului românesc de la începuturile lui, arătându-se identitatea zestrei spirituale moștenite de români și luptele duse de ei atât pentru păstrarea acestei identități, care o domină pe cea etnică, cât și pentru apărarea țării lor, dar și a Europei Apusene, de pericolul ocupării otomane, subliniindu-se rolul pe care ei l-au jucat în sprijinirea Ortodoxiei de pretutindeni și contribuția lor la apărarea credinței ortodoxe în fața propagandei protestante din secolul al XVII-lea, fără să se renunțe la spiritul ecumenic și de toleranță religioasă”.

„Desigur, acestea sunt numai câteva teme, pe lângă multe altele, pe care cititorul le poate afla în paginile acestei vaste lucrări, care prezintă, de fapt, pagini din istoria Ortodoxiei trăită în simbioza conlucrării dintre neamurile ortodoxe, dincolo de barierele limitate ale Naționalismului, care avea să se impună din secolul al XVIII-lea, și unite prin mărturisirea aceleași credințe apostolice și patristice, într-o epocă a conflictului dintre Apus și Răsărit, adică dintre inovație și Tradiție, cu alte cuvinte, dintre cunoașterea prin rațiune și cea prin credință”.

„Această teză de doctorat aduce înaintea celor care se apleacă asupra

cercetării Ortodoxiei și a trăitorilor acesteia, dimensiuni și situații ale luptei de apărare a credinței ortodoxe în fața momentelor de crize spirituale provocate nu de adepții acestei credințe, ci tocmai de aceia care, dintr-un motiv sau altul, se aflau rupți de Biserica cea *UNA, SFÂNTĂ, SOBORNICEASCĂ ȘI APOSTOLEASCĂ*. De aceea, apărarea învățaturii apostolice și patristice a fost făcută de poporul român de pe poziția împlinirii scopului pentru care a fost creat omul de către Dumnezeu, Cel în Treime slăvit, adică trăirea în adevăr și ajungerea la asemănarea cu El, astfel că exemplul celor de atunci să ne fie nouă, celor din acest timp, îndemn și pildă de urmat”.

„Prin urmare, pentru ca roadele acestei lucrări să fie accesibile și cititorilor români, mai ales că un alt merit ce revine acestui studiu este și acela că deschide noi drumuri și îndemnuri pentru cercetări și aprofundări ale temelor expuse”, Înalț Preasfințitul Nifon, Arhiepiscop și Mitropolit al Târgoviștei, a binecuvântat „tipărirea acestei teze și în limba română”.

În altă ordine de idei, interesul lui Ion Marian Croitoru „pentru subiectul prezentului studiu s-a născut în timpul anilor de studenție (1990-1994), în urma întâlnirilor și a discuțiilor teologice, intelectuale și spirituale” pe care le-a avut „cu distinsul profesor de vrednică amintire și pomenire Academicianul Virgil Câdea (1927-2007). La umbra legăturii de suflet creată atunci și ancorată pentru veșnicie, una dintre semințele semănate

de iubitul” său „profesor pe ogorul căutărilor” sale „spirituale și intelectuale a fost ecumenicitatea Ortodoxiei, atât de bine ilustrată în secolele anterioare, însă mai puțin trăită în vremurile de acum”.

„Pentru edificarea acestui adevăr, îndemnul lui a fost” să pornească „la studierea unei file din istoria Ortodoxiei, și anume, realitatea ei trăită de un neam printre alte neamuri, adică de poporul român”. „Cercetarea a fost concepută inițial pentru secolele XVII și XVIII, având ca obiectiv prezentarea Ortodoxiei așa cum a fost simțită și trăită de români în fața curentelor vremurilor de atunci, într-o relație strânsă și dincolo de barierele strâmte ale Naționalismului, așa cum se va și demonstra de fapt în paginile lucrării, cu alte neamuri de aceeași credință, dar și de alte confesiuni”.

„În acel timp, românii au fost expuși, ca și întreaga lume ortodoxă, unor intense propagande apusene, iar studiul a fost proiectat să surprindă reacțiile Bisericii Ortodoxe din Țările Române și diferitele forme ale luptei de apărare a credinței, care se vor desfășura în unitatea deosebit de valoroasă a lumii ortodoxe de atunci (Patriarhiile orientale și Bisericile Ortodoxe din lumea slavă), în fața presiunilor propagandei romano-catoalice și a celei protestante, precum și în fața inovațiilor Iluminismului”.

„Însă, datorită bogăției materialului documentar strâns și a masivității lucrării ce ar fi rezultat din ducerea la bun sfârșit a proiectului, precum și datorită timpului limitat de a pune

capăt studiului sub forma tezei de doctorat”, autorul a fost obligat să se limiteze „doar la secolul al XVII-lea și numai la aspectul legat de propaganda protestantă, de vreme ce aceasta a dominat în acel secol”.

„Despre subiectele și personajele tratate în acest” amplu, consistent și bogat „studiu s-au scris mai multe sau mai puține, însă, lipsea o lucrare de sinteză, dar și de analiză, în același timp, a unor opere teologice în spiritul epocii respective, aspecte care vor constitui și unicitatea studiului de față, menit să atragă atenția tocmai asupra zestrei spirituale moștenite de români încă de la formarea lor ca popor și a luptelor de apărare a acestei moșteniri, sub diferite forme și cu multe sacrificii, în ecumenicitatea Ortodoxiei care se trăia în acele epoci”.

Potrivit mărturisirii sale proprii, autorul a avut de întâmpinat multe piedici și obstacole, „pe parcursul redactării acestui studiu, unele de ordin economic, altele de natură administrativă, la care se adaugă și cele legate de spiritul naționalist străin Ortodoxiei, dar cultivat, în mod paradoxal, peste tot în lumea ortodoxă de unele cercuri. Toate acestea au fost depășite prin puterea și ocrotirea Bunului Dumnezeu Celui în Treime slăvit, prin mijlocirile Maicii Domnului și rugăciunile Sfinților, astfel ca prin încurajarea și întărirea unor oameni de inimă” să purceadă „la terminarea lucrului început. Drept care, pentru scrierea acestei lucrări se cuvine să aduc un omagiu de

recunoștință multor personalități de seamă, laice și eclesiastice, mai întâi reputatului meu profesor Virgil Căndea și prinso de alese mulțumiri domnului profesor Constantin Skuteris, coordonatorul tezei de doctorat, pentru îndrumarea timp de mulți ani și înțelegerea de care m-am bucurat, sprijinul și îndemnul date, încrederea și răbdarea acordate, interesul și grija manifestate față de persoana mea, amândoi plecați, între timp, la veșnicele lăcașuri. Se cuvin mulțumiri aduse către distinși profesori amintind aici pe preacucernicul Părinte Gheorghe Metallinos, Decanul Facultății de Teologie, Înaltpreasfințitul Părinte Hrisostom Savatos, Mitropolit de Mesinia, care și-au arătat față de mine și cercetarea mea ajutorul și sprijinul lor, sub diverse moduri. Vrednic de amintit este faptul că această lucrare de doctorat se datorează burselor și ajutoarelor acordate de *SFÂNTUL SINOD* al Bisericii Ortodoxe din Grecia.

În concluzie, această lucrare merită citită datorită actualității ei, dar și pentru că ea reprezintă un veritabil pionierat în cercetarea teologică, datorită interesantelor referiri istorice, culturale și mai ales *ecclesiale*.

Dincolo de valoarea lui științifică, culturală și istorică, tratatul se citește cu multă plăcere, grație capacității autorului de a construi un discurs cu argumente, motivații, limbaj și sintagme atent utilizate. Explicațiile de la subsolul paginilor justifică afirmațiile argumentative. Prin acest

volum, Ion Marian Croitoru se așează și aliniază, cu multă competență, probitate intelectuală și morală, respect și onoare, în rândul teologilor români, conținutul cărții fiind expresia unui cuget clar și limpede, a unor convingeri ferme și a afirmării unor opinii personale dintre cele mai productive, competente și eficiente

Acum, în încheierea acestei umile recenzii, îi dorim, cu toții, distinsului autor, pe care-l (re)cunoaștem și admirăm în mod deosebit, să aibă parte, în continuare, de mult spor și multe împliniri, pentru finalizarea, cu real succes, a tuturor proiectelor propuse și începute!...

Dr. Stelian Gomboș

George Remete, *Ființa și Credința. Vol. I. Ideea de ființă*, Editura "Academiei Române", București, 2012, 650 pp.

Întrebarea despre Iisus Hristos, de la Care pleacă ființa, credința și idea de ființă, ar trebui să fie pâinea zilnică a fiecărui om: teolog, filosof sau om simplu. Cu toate acestea, El rămâne pentru cei mai mulți un întemeietor religios venerabil sau un Dumnezeu suveran și depărtat și nu un contemporan: necreștinilor un străin, iar creștinilor prea cunoscut și incapabil de nou. Creștinul s-a obișnuit cu El și i se pare că s-a demonetizat. Într-adevăr Ființa, Adevărul și Persoana pot apărea tocite sau demonetizate atunci când nu mai sunt înțelese. De altfel, El însuși a prevăzut această

tragedie, prin cuvintele: „Cel care va cădea pe piatra aceasta se va sfârâma, iar pe cine va cădea ea îl va strivi” (Matei 21, 44). Aceasta vrea să însemne că Iisus Hristos este întrebarea inevitabilă: oricât ar vrea să fugă omul de ea, nu reușește să scape. El este întrebarea sinelui omului; fugind de El, fugi de tine: pentru că El este cel mai profund adevăr, adevărul lumii și al tău, primul și ultimul adevăr, adevărul în persoană, unicul necesar și imperativ.

Este drept că oamenii se străduiesc să fugă de Iisus Hristos, adică de Dumnezeu concret, apropiat și imperativ. Lor le convine mai mult un Dumnezeu depărtat, pentru că este mai lejer și mai puțin presant; fiind mai departe, avem loc să răsflăm, avem spațiu de manevră, putem să tratăm cu El și chiar să-l mai cioplیم după interesele noastre.

Dar Iisus Hristos este Cel-care-te-întâmpină-peste-tot, de care te lovești vrând-nevrând; practic, peste tot unde te duci, dai de El. Pentru că oriunde este vorba de adevăr, de sinceritate, bine, frumos, efort, sacrificiu și întâmpinare a celuilalt, oriunde este vorba de Dumnezeu concret, este vorba despre El. Numai El este adevărul concret pentru că numai El este Absolutul Personal, persoana absolută imediată și presantă, alter-ego de care nu scapă nimeni; pe toți îi incomodează pentru că pe toți îi presează, toți vor să scape și totuși n-are nimeni cum să scape. Dovada că nimeni nu scapă este faptul că orice om – fie că vrea, fie că nu vrea, fie că

știe, fie că nu știe – se raportează de fapt la Adevăr ca la Persoana absolută și răspunde astfel, vrând-nevrând lui Iisus Hristos. Nu există adevăr și ființă decât în persoană, iar persoana este tot adevărul și toată ființa. De aceea, a crede că nu te interesează, că nu Îl atingi, nu-L cunoști sau Îl poți evita pe Iisus Hristos este totuna cu a crede că poți să te streкори prin viață ne-trăind.

Însă nu poți să scapi de adevărul personal ca Persoană absolută, revendicatoare în chip imperativ. Căci adevărul și esența oricărui om este nevoia, setea nesfârșită de a interpela și a fi revendicat, de a chema și a răspunde – concret și imediat – la măsura absolutului personal. De aceea, orice om care nu fuge și are curajul să se întâlnească cu sine, Îl va întâlni inevitabil pe Iisus Hristos. (Pr. prof. univ. dr. George Remete).

Părintele profesor George Remete a ales, fără îndoială, în viață, „drumul celor puțini”. În scris, ca și în viață, dar, întotdeauna a decelat „înțelegerea alegerilor de destin” și, experiind admirația „între cogniție și afectivitate”, și-a consacrat timpul (fizic, dar mai ales psihic) „să-și pună întrebări asupra destinului său metafizic și, în egală măsură, asupra celui românesc (valah)”. De aici, dar, dragostea lui pentru acel tip de cunoaștere ca „pavăză contra vremii, ca flacăra în întuneric” (în vremea și în întunericul ignoranței și imposturii). A celui tip de cunoaștere în care, vom vedea, straturile de înțelepciune și experiență

acumulate alcătuiesc o abordare unică a fluxului conștiinței și științei (...)

Prin urmare, fiind între tot mai puținii și mai autenticii slujitori ai lui Iisus Hristos care „se antrenează în și pentru cuvinte(le)” ablativ a exprima cel mai fidel și mai deplin adevărul (adevărurile) credinței, prevalența, întâietatea, supremația și marele ei bun simț, Părintele Profesor George Remete împlinește, dar și extrapolează postulatul biblic de la Matei 142 XII, 34-37. Mai mult, (și) pentru că așa a vrut Dumnezeu, știința lui de carte, scrisul său (cuvântul scris), devin premise ale unui parcurs (și destin) academic clădit constant din zilele și anii unei solitudini, afierosiri și unui martiriu intelectual de excepție (doar se zice că: „în marea fabrică de cuvinte a lumii nu există răgaz, singuraticii lucrează în schimburi pentru a crea profeții și tulburări noi-nouțe”).

De aici, așadar, un excurs de o rară frumusețe, evlavie, înțelepciune, solemnitate, concretețe, limpezime, originalitate, complexitate, vastitate, integritate, intensitate, amploare, rigoare, coerență, și, pe măsură, judecăți de valoare. Și așa, un scriitor (în speță creștin) care se respectă și respectă, dacă are și fericirea „dobândirii discernământului asupra unei înțelepte alegeri”, în tot ceea ce întreprinde, crede că munca sa nu va duce prea departe, dacă nu interferează iubirii de Dumnezeu iubirea de înțelepciune (generic, filosofia), tradiției teologice dialogul, dinamica și „elemente de originalitate și noutate”; totul, bineînțeles, pentru ca

(in)formația acumulată să fie mereu vie, dar și mereu la îndemâna „controlului său profesionist” (...) Lucrarea de față, parte a unui proiect științific în patru volume, este în sine o operă fundamentală, de o mare importanță, care nu doar reactivează idei și teze revelatoare și irefutabile, ci și recompune vizionar reprezentarea teologică a filosofiei. Plecând de la Heidegger, autorul mărturisește „misterul ființei ca prezență a spiritului, faptul că ființa este prezență, afirmare și certitudine nu ca ființare, ci ca miracol, ca minune; or, minunea înseamnă tocmai depășirea oricărei înțelegeri, ființări și existențe – minunea înseamnă afirmarea teologicului”. Părțile componente ale acestui prim volum, Înțelegerea filosofică a ființei și Înțelegerea teologică a existenței, ordonarea lor (subîmpărțirea ușor provocatoare, tocmai pentru că, precum odinioară Emil Cioran, este convins că: „n-ar trebui să scriem cărți decât ca să spunem în ele lucruri pe care nu îndrăznim să le încredințăm altfel nimănui altcuiva”), acreditează ideea că: „dacă în rostul nostru nu ni s-ar fi însemnat nevoia de a ne mântui, am fi lăsat cerul în pace, fără să-l mai lezăm pe Dumnezeu cu angoasele noastre”. Sau, altfel spus, un om există, ființează, în măsura în care crede, trăiește, se bucură, disperă, iubește, suferă, nădăjduiește și învață să prețuiască și să experimenteze clarul de gând și dorul; pentru că, fără credință, ar trece prin lume fără a adăuga nimic frumosului, înțelepciunii și „istoriei inimii omenești”.

Bineînțeles, demersul părintelui profesor George Remete, pe de altă parte, își „tatonează originalitatea, relevanța, conștiința și libertatea intrinsecă, precum reflexia conștiinței libertății ființei”. Asta, pentru că: „numai cine înțelege întreabă, numai cine e capabil de răspuns e capabil de întrebare, numai cine are un răspuns întreabă; cine are mai vrea și cine a găsit mai caută”; și chiar dacă tema ființei rămâne în filosofie o întrebare, totuși noi „trăim dintotdeauna în sfera unei înțelegeri a lui este, fără a spune exact ce înseamnă acesta cu adevărat – înțelegerea ființei și un anumit concept de ființă sunt dintotdeauna prezente” (...) „Nici omul și nici Dumnezeu nu sunt reali decât numai dacă se întâlnesc; persoana este reală numai ca întâlnire, ca experiență”, glosează inspirat autorul, sugerând nu atât inefabilul, cât mai ales lucrarea iubirii lui Dumnezeu și a dorului subliminal omenesc, în exercițiul răscumpărării, ca apanaj, voință și putere a lui Dumnezeu, și căutării neîncetate a frumuseții și mântuirii, ca necesitate, voință, rost și putere (limitată) a omului. Această conlucrare se împlinește în actul credinței, tocmai pentru a nu „oculta orice caracter metafizic al gândirii”. Este și ceea ce ne propune autorul care, în calitatea sa, iată, de expert în (re)constituirea coabitării primare dintre teologie și filosofie, face ca totul să devină clar de gând, să transceadă nivelul filosofic și ideatic al retoricii, supoziției, sofismelor și conversației de conveniență și să (re)

lege adevărul că orice lucru, orice fapt, orice crez, este adevărat dacă își are rostul „pe pământ și în cer”, acționând după legi înaintea cărora „cercetătorul riguros are datoria să înțeleagă că numai minunea poate să fie baza existenței și numai credința baza rațiunii”.

Altfel: „nici un om nu mai este om, ci numai încercare de umanitate, pentru că este inautentic ființial; numai în Iisus Hristos, dar, s-a redescoperit autenticul, adică inteligibilul și credibilul omului, pentru că numai El este omul restaurat (...); numai Iisus Hristos îl face pe om inteligibil și credibil, pentru că numai El a crezut (până la capătul tuturor consecințelor, n.n.) în om”. „Omul nu poate avea nici o certitudine a ființei și credinciosul nu-L are pe Dumnezeu dacă Dumnezeu nu devine al lui, în condiția lui umană (în pogorâre și întrupare). Iubirea, dar, nu este aderare sau adorare, ci unire. Numai întruparea reușește acest lucru; de aceea, numai prin ea omul devine sigur pe Dumnezeu, îl experiază direct și îl primește definitiv. A neglija, a evita sau a nega întruparea este posibil numai acolo unde este neputință, indolență sau rea credință. Ratarea adevărului este însă ratarea vieții. De aceea, a trece pe lângă întrupare înseamnă a trece pe lângă adevăr și viață”.

Citatele de mai sus descoperă, iată, priceperea filosofică a unui teolog apt să deslușească sensuri și idei frizând unicitatea, rămânând totuși să (mai) definească la condiția sa sacerdotală

și academic- scriitoricească pentru că: „în meniul ființelor ierarhice care intermediază între noi și Dumnezeu, ingredientul nelipsit este cuvântul cel de toate zilele, sau Cuvântul cel spre ființă” – evident, în „răsfățul” smereniei, lucidității și normalității, ca chip și asemănare a preotului nenăimit și a intelectualului erudit...

Dr. Stelian Gomboș

„Să nu ne răzbunați! – Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia”, culese, adunate și adnotate de Monahul Moise, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2012, 355 pp.

Cartea aceasta ne oferă nouă, celor obișnuiți cu o viață comodă, prilejul de a medita la jertfă, la suferință și la cruce. Și asta pentru că nimic nu se poate realiza fără efort, fără jertfă. Tendința, tentația și ispita omului contemporan, spune Sfântul Paisie Aghioritul, este de a dobândi totul fără jertfă, așa încât și noi creștinii, am dori să ne mântuim fără să ne nevoim, ceea ce este, de fapt, imposibil. Așa stând lucrurile, cartea de față este un memento, o aducere aminte a vremurilor extraordinare și teribile în care cei ce au vrut să se mântuie au avut foarte mult de suferit, adică atunci când statul român, comunist și ateu, foloindu-se de instituții diabolice și draconice precum securitatea și închisoarea, i-a chinuit pe cei mai buni creștini, aflați atunci printre noi; căci „comunismul a umplut cerul de Sfinți – zicea părintele Arsenie Papacioc. De

aceea, dacă ar fi să cunoască cineva pe toți din neamul nostru care au trecut pragul sfințeniei în prigoana comunistă, ar veni la cuvintele rostite în veacul al XVII – lea de sfântul Mitropolit Dosoftei al Moldovei: „dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți., dară nu s-au căutat!”...

În cartea sa, „Să nu ne răzbunați! Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia“, părintele Moise Iorgovan pune accentul pe partea spirituală a istoriei recente a românilor. Ca urmare a constituirii unei adevărate arhive video cu interviurile și mărturiile foștilor deținuți politici, viziunea inițială, a unui Pateric cu figuri și întâmplări deosebite din temnițele comuniste s-a modificat, astfel încât cititorul se poate acum bucura de o primă apariție din seria Să nu ne răzbunați!, sub acest titlu vor fi reunite cărți cu mărturii și dvd-uri cu filme documentare. Acest prim volum ne pune în față drama celei mai pătimate părți a pământului românesc, Basarabia. Volumul de față prezintă ”mărturii despre suferințele sfinților din Basarabia“ îndurate odată cu deportările în Siberia, adevăruri zguduitoare, pe care regimul comunist și-a dat toată străduința să le șteargă din istorie. Cartea conține un dvd cu filmele: Deportările în Siberia; Deținuții politici din Basarabia; Foametea din Basarabia (1946-1947). DVD-ul a fost realizat cu sprijinul acordat de Fundația „Sfinții închisorilor” și Fundația „Părintele Arsenie Boca”

Așadar, „Să nu ne răzbunați!“ este îndemnul creștin care ne amintește de ultimele zile din viața mărturisorului Mircea Vulcănescu în temnița rece a Aiudului. Dar este și un motto pentru seria de carte lansată de către părintele Moise Iorgovan de la mănăstirea Oașa din județul Alba. Autorul a ales această afirmație pentru a-și denumi seria care lansează mai multe volume dedicate suferințelor românilor sub teroarea comunistă. Iar primul volum, ce poartă titlul „Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia“, este apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Irineu Pop - Arhiepiscopul Alba Iuliei, la Editura „Reîntregirea” din Alba Iulia, în anul 2012. Volumul conține transcriptul unor înregistrări video făcute unor supraviețuitori ai gulagului sovietic, în care povestesc despre viața românilor basarabeni înainte și după venirea trupelor sovietice, deportare, suferințe, neajunsurile traiului în condițiile impuse de regimul de ocupație etc.

De remarcat este faptul că toți intervievații își încep depănarea amintirilor cu frumusețile copilăriei, cu universul idilic al satului basarabean interbelic, din care nu ezită să spicuim: „Cea mai mare bogăție era pământul - nu banii, nu aurul, ci pământul. Dacă omul avea pământ, nu murea de foame, și după cum muncea, așa trăia. Și oamenii munceau din greu, iar Dumnezeu îi binecuvânta cu de toate. Nu aflai gospodar să nu aibă în casă belșug de grâu, porumb, fasole, ouă, brânză, lapte și dulcețuri. Și atât

erau de îndestulați, încât în Sâmbăta morților, când venea vremea să dea de pomană la vreun sărac, ca să fie mai primit, n-aveau cui da, că toți trăiau bine. Oamenii se temeau de Dumnezeu și de păcat și știau că tot răul aduce pedeapsă de sus, de aceea fiecare se silea să facă bine... La biserică venea tot satul. Rar care nu veneau și încă nici la aceia nu le lipsea frica de Dumnezeu. De asta nici nu era printre gospodari hoție, beție sau desfrâu. Când cineva fura sau se îmbăta era lucru rar. Acela era rușinea satului și toți îl știau. Hoții mai ales trăgeau multă rușine. Li se puneau de gât o tablă pe care scria: «Să nu faceți ca mine, ca să nu ajungeți ca mine», și cu tabla asta de gât erau purtați cu căruța pe toate ulițele. Se mai întâmpla și așa, că nu-i pădure fără uscături“. Acest univers avea să fie fracturat de venirea sovieticilor. Ce a urmat? Întâi au fost luați acei intelectuali și mai-mari ai satului care refuzau să colaboreze cu ocupanții. Mai apoi, după anul 1944, când sovieticii au revenit, pentru colectivizarea forțată a fost provocată foametea din anul 1946. Oamenii mureau de foame, își vindeau bunurile pentru un pumn de grâu și tăiau animalele din curte, încât ajungeau să ceară intrarea în colhoz. Și parcă nu era îndeajuns pentru asupritor. Cei care refuzau colectivizarea erau deportați. Familii întregi, inclusiv copii de toate vârstele și bătrâni, erau luate de acasă, obligate să-și lase tot avutul, încărcate în vagoane de animale și transportate în condiții insalubre, fără mâncare și apă.

Imaginea este terifiantă pentru cei de azi, dar așa s-a întâmplat. Iar acești năpăstuiți au fost trimiși la muncă forțată în îndepărtata Rusie, obligați să se adapteze la traiul impus. Însă, gospodari fiind, românii basarabeni au supraviețuit, astfel încât unii chiar s-au întors la baștina lor.

Cu alte cuvinte, mărturiile din acest volum sunt cutremurătoare, pentru că reflectă realitățile trăite, istorie autentică care nu poate fi contrazisă și nici comparată. Aceste izvoare sunt frânturi din istoria tragică a poporului român din Basarabia, din care trebuie să luăm aminte și să nu uităm. Se spune că trebuie să iertăm, dar să nu uităm, pentru că dacă uităm riscăm să ne pierdem trecutul și chiar identitatea. Iar volumul alcătuit de monahul Moise este un exemplu autentic al tragediei poporului român de peste Prut.

Dintre toate relatările despre închisori, din toată investigația psihologică a atâtor autori, toți înzestrați cu duhul mărturisitor, cartea aceasta (alături de cea a lui Ioan Ianolide și de cea despre Valeriu Gafencu – și el basarabean) este una dintre cele mai duhovnicești, una dintre cele mai pătrunzătoare, „cea mai în măsură să înțeleagă împreună cu toți sfinții ce este lățimea și lungimea, adâncimea și înălțimea, să cunoască iubirea lui Iisus Hristos cea mai presus de cunoștere și să se umple de toată plinătatea lui Dumnezeu (cf.3, 18–19).”

Afirmațiile părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa, de pildă, făcute în „Cuvântul său introductiv” din cartea

„Întorcerea la Hristos” al lui Ioan Ianolide, se potrivesc foarte bine și aici căci, „dacă ai îndoieli asupra mântuirii, asupra jertfei sau asupra biruirii vrășmașului văzut și nevăzut prin puterea credinței și a rugăciunii, dacă te îndoiești de iubirea lui Iisus Hristos și de eficiența pocăinței, această carte, acest document duhovnicesc, te va convinge” și are multă dreptate căci eroii lucrării acesteia și a închisorilor comuniste și politice în general, au căutat în primul rând, să-și pună în ordine propriile vieți, să înțeleagă și să trăiască experiența comunitară din Biserica primară, să-și șlefuiască încet dar sigur, caracterul pentru iubire, jertfă, bunătate și trăirea dragostei comunitare” și asta pentru că toți acești mucenici contemporani ai veacului al XX – lea „locuind în aceeași celulă, au încercat să facă din spațiul ei o biserică a lui Iisus Hristos, dincolo de toate ispitele, piedicile și poticnelile inerente conviețuirii multora la un loc, într-un spațiu impropriu, mizer și insalubru!...

Și până la urmă, lucrarea cu pricina dezvăluie cititorilor „treptele descoperite de Duhul lui Dumnezeu acestor tineri neștiutori (la început), dar dorind arzător după Dumnezeu: mai întâi, ei constată că omul este mereu atacat de duhurile rele, dar că omul are puterea să le primească ori să le respingă dintru început sau mai târziu, fiindcă aceste duhuri rele îl războiesc pe om, dar cineva care are trezvie poate cunoaște stadiile atacurilor și poate lupta împotriva lor, chiar dacă lupta este coplexă și de durată, însă

nu imposibilă. Dacă cineva nu este determinat să oprească gândul rău de la început, acesta pătrunde în mintea lui și-i argumentează că nu este chiar atât de rău. Dacă omul acceptă și acest stadiu, gândul devine poftă și-i hrănește mintea, imaginația și simțurile. Până aici fiind războiul nevăzut” – iată școala Filocaliei și a spiritualității răsăritene autentice, pe care acești cultivatori ai Duhului și stăruitori întrale rugăciunii și ascezei au învățat-o acolo unde te așteptai probabil cel mai puțin, adică în temnițele „cruciadei roșii”!... Cu alte cuvinte, deprinderea persoanei în lupta duhovnicească, parcurgând toate treptele ascezei creștine, în cadrul războiului nevăzut și văzut în care au fost angrenați acești slujitori ai lui Iisus Hristos și iubitori ai aproapelui, duce la o asemenea analiză ce „nu putea fi făcută de către acești tineri decât numai prin prezența Duhului Sfânt, Care i-a asistat pe toată durata vieții lor în închisoare”.

Drept pentru care „citorul care se apleca asupra acestei cărți nu o va sfârși fără a fi măcar cutremurat, dacă nu întors spre credință, căci viața protagoniștilor ei constituie, la un loc, un model moral și o scară de suire spre cele înalte, o chemare stăruitoare de a ieși măcar pentru o vreme din mlaștina acestei vieți și de a urca spre Soarele Dreptății, spre Răsăritul cel de Sus, Care este Iisus Hristos.

Prin urmare, lucrarea în sine este un complex, un tot grăitor, alcătuită dintr-un șir întreg de evenimente, fapte, momente cruciale, de-a dreptul existențiale și determinante pentru

eroii cărții, care, deși s-a urmărit acest lucru, nu au fost niciodată victime, ci întotdeauna vor fi consemnați (alături de ceilalți), de către posteritatea ce trebuie să fie cât mai obiectivă, drept eroii credinței, purtătorii Duhului Celui Dumnezeiesc în iadul lumii acesteia pământești, din a doua jumătate a secolului al XX – lea!...

În încheiere, vreau să subliniez că lucrarea de față reprezintă meritul de necontestat al ierarhului locului, al editorilor de la Alba Iulia, al părintelui Moise Morgovan de la mănăstirea Oașa – un om tânăr, care n-a trăit în acele timpuri, dar care toți au demonstrat importanța, rolul, locul și valoarea „Pro Memoriei” istoriei recente, a experienței ascetice și mistice, petrecută în locurile cele mai insuportabile și mai inumane, pentru cunoașterea Ortodoxiei, deci a Bisericii. Volumul de față, cu caracterul său pedagogic și chiar apologetic – misionar, ne reamintește și ne reliefează convingerea că fără comuniune, participare și jertfă, creștinismul este o simplă ideologie, lipsită de „Duh și de adevăr”.

Altfel spus, Biserica – care este o Instituție divino-umană vie și dinamică, nu reprezintă un muzeu de antichități, de piese istorice și artistice de valoare, ci constituie Muntele Schimbării noastre la față și al nașterii atâtor generații de oameni „din apă, Duh Sfânt și foc”, mulți dintre ei iată, fiind chemați la a îmbrățișa „cununa muceniciei și deci, a sfințeniei”. Așa încât, „un om, ca și un popor, atâta prețuiește, cât a înțeles din Evanghelie

și cât poate să urmeze învățăturii lui Iisus” – după cum spunea Simion Mehedinți. Adoptând-o ca o concluzie, Părintele Moise recunoaște și mărturisește că „Oamenii prin care Duhul Sfânt lucra cu putere, precum acești mărturisitori ai gulagului sovietici, vrednici de toată prețuirea, își așteaptă locul binemeritat în cinstirea și prețuirea noastră, fiind cele mai sigure modele pentru noi în vremurile acestea dominate de confuzii. Viața lor merită cunoscută, nu pentru slava lor pământească, ci ca oamenii din zilele noastre înnegurate de atâtea rătăcirii, urmări ale îndepărtării de Dumnezeu, să știe că au existat în veacul al XX – lea asemenea aleși care s-au ridicat la puterea de credință și de jertfă a primilor martiri creștini”.

Așadar, cei alungați din turnurile babilonice pot bate la porțile cetății noului Ierusalim – cel bisericesc și ceresc ce „nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o, făclia ei fiind Mielul” (Apoc. 21, 23). Lucrarea aceasta, cu alte cuvinte, este una de referință în domeniul istoriei și a spiritualității autentice, care ar trebui să se afle la îndemâna tuturor celor ce cred că „Biserica este cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui”!...

Dr. Stelian Gomboș

Drd. Stelian Gomboș; Prof. Cristian Șerban, *Omul: Subiect actual al dragostei lui Dumnezeu: Părintele Profesor Dumitru Stăniloae (1903-1993) omagiat prin șase studii teologice*, Editura Cristimpuri, 2013, 128 pp.

Însumând șase studii teologice referitoare la teologia filocalică a părintelui profesor Dumitru Stăniloae - Teologul (1903-1993) lucrarea distinșilor autori omagiază 110 ani de la nașterea pământească a părintelui Dumitru Stăniloae și 20 de ani de la nașterea sa în ceruri.

Cititorul are în față o lucrare excepțională, perfect structurată și excelent axată pe toate reperatele importante, reușind să reprezinte pe de o parte modul de trăire teologico-filocalic al părintelui și pe de altă parte prin exemplificări relevante raportate la principiile și curente de bază ale ortodoxiei sub forma unor explicații corecte și clare - se constituie la lectură într-un prim abecedar pentru cei aflați la un stadiu duhovnicesc de început, cât și într-un mini-tratat de morală și asceză creștin-ortodoxă.

Îndrăznind să afirm că dețin cunoștințe pe nivelul de bază, personal am beneficiat de un adevărat curs de ortodoxie la cea mai înaltă cotă de rigurozitate și cu cele mai ridicate cote, de atingere a dezideratului dorit de toți trăitorii autentici, o relație corectă, concretă și permanent - în fond mântuitoare cu divinitatea - adică Sfânta Treime.

Încă din studiul 1 – domnul drd. Stelian Gomboș ne precizează că teologia Părintelui Stăniloae este o teologie filocalică, ceva ce nu se găsește la alți teologi într-o asemenea consistență și intensitate. Conform precizărilor autorului, părintele dorește să descrie experiența iubirii și comuniunii cu Dumnezeu, pentru că și alții să pătrundă pe drumul pe care se află Sfinția Sa.

Operă părintelui Dumitru Stăniloae se remarcă și prin conținutul ei autentic, fiind în acest sens o teologie hristologică și hristocentrică.

Pentru interpretarea la adevărata ei valoare opera părintelui Dumitru Stăniloae - impune celui ce se dedică spre studiere, o experiență mistică și duhovnicească pentru a putea pătrunde și înțelege teologia sa atât de variată și de profundă.

Această pentru că, așa cum aflăm din cuprinsul cărții, părintele profesor Dumitru Stăniloae este “cel mai mare teolog ortodox al secolului XX” Studiul al doilea, realizat sub aceeași atență îngrijire a Drd. Stelian Gomboș copleșește cititorul prin literatură relativ comună unor scrieri de bază teologice: Sfântă Treime - Structură supremă a supremei iubiri; Dumnezeu Tatăl - temei al unității, Unitatea intertreimică - unitate în iubire; etc.

În fond și în fapt, toate titlurile, deși firești că și formulare, prin modul în care sunt explicate, poate mai corect este a spune “explicitate” ideile conținute în titluri, ne oferă cu adevărat posibilitatea de a înțelege pe deplin și la dimensiunea reală, teme majore

ale Ortodoxiei, cum ar fii - relația persoanelor Sfintei Treimi între ele și în raport cu omul; - relația specială a Fiului că Logos al Tatălui, precum și relația de comuniune desăvârșită între tatăl și fiul, care structurează întreaga existent creată, orientând-o eshatologie spre împărăția comuniunii veșnice, dacă este să ne referim la acest al doilea studiu.

La studiul 2 - același autor ne avertizează că “divinitatea” este o realitate peste care nu se poate trece și însăși Ortodoxia o cuprinde în conceptual ei de “sobornicitate”- (pag 36).

Suntem încunoștințați că în concepția ortodoxă viața supranaturală a harului izvorăște din experiență trăirii duhovnicești fiind “profund umană și Dumnezeiască, sau cu atât mai deplin umană cu cât este mai Dumnezeiască, o viață teandrică, de om îndumnezeit” (pag37).

Cititorul este efectiv absorbit de întregul capitol, prin modul cu care autorul îi prezintă realități de maxim interes dintre care intenționăm câteva:- fiecare om este conceput de Dumnezeu că o minune.

-Valoarea persoanei umane rămâne intangibilă în raport cu manifestarea omului în cadrul posibilității de mântuire

-Relația celor trei persoane din cadrul Sfintei Treimi

-Ființă umană ca persoană este o existență dăruitoare și primitoare de iubire în raport cu alta și aici gândul ne conduce automat la porunca a 2-a: să iubești pe aproapele tău că pe ține

însuși o șansa reală, singura viabilă de împlinire a omului spre mântuire, după formula primordială de a-L iubi pe Dumnezeu.

În studiul 3 suntem încunoștințați despre energiile necreate ale lui Dumnezeu conferite omului (pag 46), despre relația Dumnezeu-om și om-Dumnezeu raportată la om care înțelege potrivit doctrinei ortodoxe deosebirea între ființă și energiile divine.

Se integrează aspectul important că Părintele Profesor Dumitru Staniloaie, citându-l pe teologul grec Panayotis Nellas, și de accord cu aceasta se aliază la idea că: ”Omul a devenit desăvârșit când s-a înălțat la treapta de “Dumnezeu-om”.

Tot cu acest studiu găsim un alt aspect foarte important de reținut și anume: Fiul ne face Hristoforii; Duhul sfânt ne face pnevmatori, așa după cum Tatăl ne face teofori.

La pag 56 aflăm că Părintele Staniloaie este de accord cu ideea că Dumnezeu “se arată celui bun, favorabil, iar celui rău plin de mânie” idee acreditată de la vechii filosofi greci - și nici cu unele teorii din Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene referitoare la Dumnezeu, raportat la om.

Potrivit teologiei părintelui Dumitru Stăniloae în Treimea Persoanelor Sale Sfinte-Dumnezeu se face accesibil omului, care este și el persoană.

Dumnezeu fiind Persoană, este iubire, și atât de mult a iubit Dumnezeu lumea că pe Fiul Sau l-a dat să se întrupeze ca om și astfel și iubirea Sa

imensă să facă și mai accesibilă relația om-Dumnezeu.

Studiul 4 - În cadrul acestui studiu de prof. Cristian Șerban, ne ”provoacă” la aflarea sensului creației și apoi a sensului final al existenței observând cum ”licărește în întuneric lumina sensurilor”.

Se reamintește că primul om creat de Dumnezeu avea o putere sacerdotală asupra lumii și viețuitoarelor.

Nu este prezentată ideea foarte importantă și interesantă - anume: că oamenii restabiliți harică (sfinții), pot ajunge să cunoască gândurile celor pe care îi întâlnesc.

Tot din acest studiu, desprindem două concluzii finale importante:

- Din imensa dragoste față de om, Iisus Hristos Mântuitorul rămâne într-o continuitate de natură cu succesorii lui Adam.

- Iisus Hristos Mântuitorul a realizat recapitularea întregii făpturi; ca adevărat Dumnezeu și Om al întregii creații.

Studiul 5 - Autorul, drd Stelian Gomboș ne introduce în zonă câțiva termeni, consacrați teologic, în raport cu nevoia și aspirația umană spre îndumnezeire, vorbindu-ne, despre o (via) media între teologia dogmatică și cea morală. Conform părintelui Dumitru Stăniloae, cercetarea asupra vieții spiritual se împarte în trei etape:

- faza activă
- faza contemplației naturale
- faza contemplației mistice a lui Dumnezeu.

Altfel spus avem trei trepte:

- a purificării

- a iluminării

- a vederii lui Dumnezeu

Este punctat și actul inițiator, realizat prin har. Nu este prezentată stăruința în lucrarea binelui care ne deschide prin iubire spre Creator - care ne umflă cu har și energie necreată -conferindu-ne puteri spirituale fortificate la maxim, generând adevărate virtuți ce converg spre “starea de înviere”.

Putem înțelege astfel noblețea spirituală a isihaiștilor, a duhovnicilor îmbunătățiți și a pustnicilor - acele “perle” rare ale monarhismului.

Sunt prezentate rugăciunea inimii, blândețea, iubirea tuturor permanent, într-o desăvârșită smerenie, golind complet eul nostru, etapă absolut necesară pentru umplerea de har.

În studiul 6 și ultimul, același autor - drd. Stelian Gomboș ne oferă referințe despre concepția filocalică a Părintelui Dumitru Stăniloae cu privire la desăvârșirea omului. Se vorbește apoi de “Omul ascuns în inimă” care este Duhul, ce se naște și crește.

Conform mediilor monastice răsăritene, ceea ce predomina cel mai mult la monarhi este plânsul, din care se naște afecțiunea față de Iisus Hristos. Pentru începători și nedesăvârșiți, rămâne că, după chemarea dulce a lui Iisus, să spunem și “Miluiește-ne pe noi!” vorbindu-se în același timp cu cadrul studiilor și despre virtuțile faimoasei “Rugăciuni a lui Iisus” care umple de bucurie negrăită și conferă daruri dumnezeiești.

Potrivit spuselor lui Dostoievski, prin suferința se isprăvește totul. Când ajungem să dobândim cu adevărat harul lui Dumnezeu, nimeni nu ne poate face nefericiți. Singurul rău aflăm că este păcatul și acesta depinde numai și numai de liberă voința a omului. Este prezentată în continuare acțiunea lui Dumnezeu poesis și praxis, care raportat la un alt termen, praktikos - ce desemnează monarhul, poate cuprinde în sensul cel mai larg întreagă operă de mântuire.

Mai aflăm apoi despre cunoașterea lui Dumnezeu care cuprinde două aspecte: praxis și teoria. Acțiunea lui Dumnezeu este folositoare "osteneții"! Praxis este valabil pentru definirea efortului uman, a chinului. Teoria este lucrarea cu considerare a realității inteligente. Rezultă implicit că practica virtuților este pentru un creștin, paza poruncilor. Este folosit și termenul askeseis - adică "practicile evlaviei" precizându-se că oamenii se impart în: Somatici, Psihici și pnevmatici.

În încheiere, se desprind concluzii foarte importante: - Biserica dintru început insuflă permanent pe catehizarea și primirea tainelor încorporate cu Iisus Hristos și Biserica Sa Cea Sfântă.

În taină nu se poate delimita mișcarea omului care lucrează la mântuirea Sa și puterea Duhului Sfânt. Prin urmare părintele Dumitru Stăniloae, citând de la pag 119, este autorul unei teologii mărturisitoare și al unei teologii filocalice unice,

întrucât a scris o teologie trăită, experimentată în viață-i proprie.

Iată așadar, o lucrare de excepție, ce se recomanda de la sine ca una necesară bibliotecilor cu specific teologic, dar și colecției de carte a celor care și-au propus cu adevărat să concucreze la mântuirea sufletului.

Consider că prin lecturarea acestei cărți dobândim un exercițiu intelectual și spiritual deosebit, chiar înainte de a fi citit vreodată lucrarea părintelui profesor Stăniloae, având avantajul cunoștinței anticipate a reperelor teologice ale acestuia. Se cuvine în încheiere, un cuvânt de apreciere deosebită distinșilor autori, pentru modul cu care au reușit, într-o prezentare concisă, concretă și pe înțelesul tuturor, să facă din acest studiu omagial un index de referință al unei vieți reale, duhovnicești spre subiectul final de îndumnezeire și mântuire a omului.

Așteptăm din partea autorilor, drd. Stelian Gomboș și prof. Cristian Șerban și alte lucrări deosebite, spre creșterea duhovnicească a multora.

Lucian - Ovidiu Pop

Preot lect. dr. Mihai Iosu, *Fii treaz în toate-Studii Pastorale* – Editura Astra Museum, Sibiu, 2012

Dacă citim titlu acestei cărți, la o primă vedere, ne poate duce cu gândul la o redescoperire de către conștiință, a ceea ce înseamnă marele dar al Preoției, dar în același și o atenționare,

o chemare atât pentru seminaristul/studentul teolog, cât și pentru însuși preotul de a fi veghetor în toate faptele sale după îndemnul Mântuitorului: „*Drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului*” (Matei 25, 13). Însă, nu o simplă priveghere, așa cum se cere creștinului de rând, ci o priveghere pornind de la cunoașterea faptului arătat tot de Mântuitorul Hristos: „*Voi sunteți lumina lumii; (...) Nici nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic, și luminează tuturor celor din casă. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri*” (Matei 5, 14-16).

Autorul cărții *părintele Mihai Iosu*, s-a născut în 26 mai 1956, în localitatea Voivodeni, județul Brașov. În prezent, este cadru didactic universitar la Facultatea de Teologie „Sfântul Andrei Șaguna” din Sibiu, la disciplina Teologie Pastorală. Timp de 27 de ani a fost preot în mediul rural, iar în prezent este preot slujitor la catedrala mitropolitană din Sibiu.

Printre cărțile autorului amintim de Teza de Doctorat cu titlul: **Duhovnicul. Vocație, formație și misiune**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2009, **Studii de Teologie Practică**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2009, **Păstorii în turma Păstorului cel Bun**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010, **Slujba ta fă-o deplin!**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2011.

Cartea **Fii treaz în toate! Studii pastorale** a apărut la editura *Astra Museum* din Sibiu, în anul 2012, sub îngrijirea autorului, cu un cuvânt înainte de Pr. conf. univ. dr. Constantin Necula. Cartea este alcătuită dintr-un număr de 212 de pagini și este structurată în patru mari studii legate de Taina Preoției. Întâiul studiu îl aduce în prim plan pe *Mitropolitul Nicolae Bălan - un apostol*, așa cum îl descrie autorul, *al progresului prin credință și cultură*, apoi continuă cu ispitele din viața preotului, ispite care au pornire de bază cele trei ispitiri ale Mântuitorului de pe muntele Carantaniei, *Cele trei ispitiri și impactul pastoral actual*. Cele două studii sunt întregite de amplul studiu despre *Calitățile preotului ca păstor și om* și culminând, în încheiere, cu studiul pe care fiecare student ar trebui să-l cunoască și să-l înțeleagă în profunzime, cu privire la *Declarația la Hirotonie*.

Părintele Mihai Iosu, nu face altceva decât să aducă în atenția teologilor și a preoților din prezent, ceea ce se impune vieții și activității preotului care trebuie să se ghideze după exemplul vrednicului de pomenire mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan, cel care a avut dragoste față de popor și față de țară și care i-a cucerit pe contemporanii săi prin maniera de raportare a chemării preoțești la mersul vremii și prin conjugarea factorilor de a opera rapid cu ceea ce se impune ca necesitate imediată. Astfel, ceea ce cerea urmașul Sfântului Andrei Șaguna preoților săi, se dovedește a fi pus în practică de către părintele Iosu, fiindcă

prin textul acestei cărți el se arată cunoscător al spiritului vremii actuale, fiind orientat continuu asupra curentului de idei din zilele noastre, idei care tulbură de multe ori viața preotului. De aceea, și în prefață, părintele profesor dr. Constantin Necula afirmă că o caracteristică a autorului cărții este aceea de a „limpezi pentru sine și pentru generații de studenți, mulți de-acum preoți, a subiectelor care țin de mistica slujirii preoțești și asceza jertfei roditoare la Altar”.

Dacă în primul studiu, autorul ni-l prezintă pe mitropolitul Nicolae Bălan, cel care după cuvântul autorului „a fost în stare de martiraj pentru Biserică” și care a privit preoția ca pe cea mai mare dintre Taine, dorind ca „în locul preotului vechi, care-și mărginea misiunea la îndeplinirea formelor cultice și la celebrarea Sfintelor Taine, pe preotul *apostol*, cu sufletul arzând de un sfânt elan pentru propovăduirea credinței evanghelice și pentru promovarea culturii, care poartă pecetea acestei credințe, care ambele întăresc sufletul unui neam”, în al doilea studiu, facem cunoștință cu ispitirile din viața preotului. Pornind de la lăcomia pânteceului, ajungând la slava deșartă, care are la bază de multe ori timpul liber care împreună cu slavă deșartă pot să dea naștere smintelilor, preotul ajunge să cadă pradă păcatului iubirii de argint, uitând că adevărata bogăție „în spiritul binelui de căpeteniei, al celui dobândit prin nevoință și har” este înțelepciunea care „ar trebui asociată mereu cu noțiunea de bogăție”. Tot aici, autorul, ne atrage atenția asupra faptului că dator

este preotul se evite invidia, acel „balast de contraproductiv, care, macină la temelia vieții și care distorsionează profilul uman [...] acel complex de trăiri și frământări egoiste de necaz, declanșat și întreținut de realizările, însușirile pozitive sau statutul semenilor”. Evitând aceste capcane, preotul va reuși, cu siguranță, să-i ajute pe enoriașii săi, atunci când aceștia sunt măcinați de astfel de dureri, reușind să pună în sufletul lor ceea ce părintele flocalic, Nil Ascetul, mărturisea: „*mai mult ne asigură Providența cele ce ne trebuie, decât sârguința noastră*”.

Parcurgând primele două studii, am putea spune că reprezintă studii premergătoare pentru cel de-al treilea. De această dată mai amplu, cuprins între paginile 107-190, dedicat vieții preotului, atât particulare, cât și liturgice și ne răspunde de ce a ales să facă această cercetare: „în creștinism, preotul are rol decisiv în toate situațiile și momentele cultului pe care-l reprezintă atât în fața oamenilor, cât și în fața puterii divine...”. Așadar, nu lipsesc din acest studiu aspectele legate de integritatea fizică a preotului, de autocontrolul manifestat prin înfrânare și răbdare, fiindcă preotul trebuie să reziste „cu icoana Mântuitorului mereu în fața ochilor și cu chenoza Sa mereu armură și energie pentru suflet”. Răbdare și înfrânarea dau naștere virtuții castității, urmată de cumpătate, pentru că „toate acțiunile noastre să nu se îndeplinească decât numai în limitele impuse de trebuințele noastre”. Și fiindcă ține tot de autocontrol, ca o încununare a celor patru

puncte prezentate, autorul ne prezintă și al cincilea punct, despre tăria voinței, pentru că preotul trebuie să aibă ca țintă imitarea lui Hristos, să fie un *alter Christus*.

Dacă a vorbit despre integritatea fizică și despre autocontrol, părintele scoate în evidență și imperativul înțelepciunii preotului. Privind acest aspect, preotul dator este să aibă tact și prudență, pentru că el trebuie „simțit a fi necesar pentru comunitate, nu doar prin autoritate și cunoștințe, ci mai ales prin dragostea de semenii și prin implicare sa printre și pentru cei mulți dați în grija sa părintesc-preoțească” și toate acestea fără a face abstracție de lumea reală. Din prudența preotului se naște și echilibrul sufletec pentru că „a fi egal cu sine este descrierea atât a sublimității, cât și a dificultății misiunii sale, lucrare pe care o împlinește cu vocație și o înobilează prin ascultare”. Corelată de cele două însușiri de care trebuie să dea dovadă preotul, este și delicatetea în maniere, pentru că tot timpul preotul trebuie să dea dovadă de o ținută fizică și vestimentară exemplară. Dar pe lângă ținută, preotul mai trebuie să fie în primul rând modest și de omenie, cu o seriozitate specifică și în același timp, simplu și natural. Iată cinci însușiri care se leagă de înțelepciunea preotului, pentru că „preotul se va forma pe sine, prin valorificarea vocației, prin pregătire intelectuală și duhovnicească și prin ziditoare consultări, dar își va justifica misiunea doar prin raportare la Dumnezeu și oameni”. Iar pe lângă

toate acestea, este necesar ca preotul să dea dovadă de tenacitate, pentru că „a fi tenace în cadrul preoției nu înseamnă doar a insista, ci și a discerne când o situației sau o persoană exced stării de normalitate sau de obișnuință, când un om sau o stare generată de oameni contravine binelui personal sau comunitar”.

Ultimul mare aspect legat de viața preotul îl reprezintă, în studiul părintelui Mihai, ofranda de sine a preotului, care trebuie să se manifeste în primul rând prin punctualitate, bună dispoziției, amabilitate, familiaritate, cinste, corectitudine și consecvență și prin neubirea de argint. Iată opt însușiri ale vieții jertfelnice pe care trebuie să o ducă preotul. O viață în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor. O viață bazată pe iubire care nu trebuie considerată „ca rezultat al unei îndatoriri. Iubirea nu este obligație profesională”, ci ea trebuie să pornească din adâncul sufletului și așa preotul nu va uita că este un colaborator al lui Dumnezeu în opera de mântuire.

Smerit, așteptându-și rândul să-i fie acordată atenția, ultimul studiu referitor la declarația de la Hirotonie, de multe ori rostită în grabă și nebagată prea mult în seamă din cauza emoțiilor, îi pune în atenție viitorului preot că ceea ce spune în fața ierarhului nu sunt simple cuvinte, ci un legământ care-l va urmări toată viața.

Privind cartea în ansamblul ei, mărturia părintelui Constantin Necula ne exprimă clar în câteva cuvinte ceea ce autorul cărții face, pentru că încearcă „să identifice acele

«teritorii» de memorie teologică deseori uitate, colmatate de nisipul de aur al teologiei sistematice ori decomprimate de abundența datelor istoriografiei bisericești”. Și nu numai să identifice, ci autorul a și identificat „teritoriile” trecute cu vederea a ceea ce reprezintă Taina Preoției.

Lecturând cartea în întregime vedem calitatea preotului de fi aplecat spre cultură, de a conjuga cultura cu credința, de a avea pururea cu gândul la „cuvântul care zidește și la fapta care consolidează” de a ști că este apostolul iubirii, fiindcă iubirea îi amintește că „dragostea față de Dumnezeu și de oameni sunt eternele sale proprietăți” care-l vor ajuta să caute să simtă ceea ce înseamnă Hristos pentru fiecare în parte. Dacă la toate acestea mai adăugăm claritate exprimării și bogăția aparatului critic, argumentările făcute scripturistic, și mai ales din cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, ale Sfântului Vasile cel Mare, ale părinților filocalici, ale operelor pastorale din România, dar și din Învățătura de Credință Ortodoxă bazată pe Dogmatica părintelui Dumitru Stăniloae, dar și a Moralei creștine, fac din lucrarea părintelui Mihai Iosu, o lucrare de marcă în domeniul Teologiei Pastoralei românești. O lucrare de actualitate care ține conștiința trează a preotul că este și apostol în progresul din știință și din cultură.

Alexandru Hrab